

SVKP¹: Bassár el-Aszad bukásának lehetséges következményei

Vezetői összefoglaló

- Az Arab Tavasz (2010) óta a regionális instabilitás legveszélyesebb következménye a bukott/gyenge államiség tartóssá válása (Líbia), ami transznacionális kihívások sorát – vallási és etnikai alapú erőszak, szélsőséges és terrorcsoportok térnyerése, tömeges ellenőrizetlen migráció, a természeti erőforrások rablása, ember-, fegyver-, kábítószer-csempészet stb. – idézheti elő. Valamennyi külső szereplő abban érdekelt, hogy ezt lehetőség szerint elkerüljék és az ország területi integritását megőrizték, mégsem zárható ki a belső erőviszonyok mentén az ország területeinek de facto megosztása az ellenzéki / felkelő csoportok és helyi erők (kurdok) között.
- Alternatív kimenet lehet az „afgán-modell”, ami-ben egy vallási szélsőséges csoport veszi át az ország irányítását, ami ugyancsak kockázatokat vetít előre (a szektáriánus erőszak és terrorizmus terjedése, regionális destabilizáció).
- El-Aszad szövetségesei közül Irán az Izraellel szembeni proxy-szereplők szárazföldi utánpótlási útvonalát, legfontosabb állami szövetségését vesztette el, és csökken regionális nem konvencionális elrettentő ereje. Oroszország az átrendezés eredményétől függően elveszítheti közeli katonai bázisait, ami regionális befolyását és afrikai műveleteit is megzavarhatja.
- Szíria következő vezetésétől függően Törökország befolyása nőhet, ugyanakkor számára mind a kurdok, mind a szélsőséges iszlamista erők térnyerése komoly kockázatokat rejt magában, ami újabb katonai beavatkozást is eredményezhet.
- A HTS nemzetközi megítélése, elsősorban a nyugati országokban, gátló tényező lehet az új vezetés számára a kapcsolatok normalizálásában.
- Az Egyesült Államok Donald Trump beiktatásáig már nem tudja újrakalibrálni Szíria-politikáját; számolni kell a be nem avatkozással, sőt a szárazföldi erők kivonásával is.

A szíriai ellenzéki erők 2024. november 27-én megkezdett műveletei gyakorlatilag 11 nap alatt távozásra kényszerítették Bassár el-Aszad szíriai elnököt. Az eseményekre adott nemzetközi reakciók alapján az látható: kevesen számoltak azzal, hogy az Aszad-család ötven éves uralma ilyen sokkszerű gyorsasággal fejeződik be Szíriában. A meglepődés azonban sokak szerint leginkább annak köszönhető, hogy kevesen voltak és vannak tisztában a Szírián belüli bonyolult hatalmi erőviszonyokkal.

Gyorselemzésünk részben az elmúlt napok szíriai eseményeinek okait, részben lehetséges következményeit veszi számba stratégiai szinten vázlatosan, elsősorban a regionális főszereplők szempontjából.

A háttérrel

A szíriai konfliktus 2011 márciusában kezdődött az arab tavasz egyik eseményeként. A szíriaiak – követve a tunéziai, egyiptomi és líbiai példát – tömegmegmozdulásokon tiltakoztak Bassár el-Aszad diktatúrája ellen, s követeltek egy méltányosabb politikai-társadalmi rendszert. A rezsim válaszul a rendőrséget és a rendfenntartó erőket küldte a tiltakozókra, akik közül többeket megölték, vezetőiket bebörtönözték, közülük sokan a mai napig nem kerültek elő. A hatóságok brutális válaszára a szíriaiak fegyvert ragadtak, felkelést, majd polgárháborút robbantottak ki.²

Jóllehet a kormányellenes erők kezdetben sikerrel jártak, de hosszú távon nem igazán volt esélyük, mivel az Aszad-rezsim hatalmának fenntartását Irán, a libanoni Hezbollah, és Oroszország is támogatta. Sőt 2017-ben Törökország is felhagyott a szíriai ellenzék intenzív támogatásával. Az irániak a Forradalmi Gárda katonáit és vezetőit küldték a helyszínre, hogy közvetlen harcban támogassák a szír kormány hadseregét; a Hezbollah szíriai kormánypárti katonákat képezte ki, s a legtapasztaltabb harcosait küldte a helyszínre; az oroszok 2014-től intenzív légitámaszokat hajtottak végre és katonai tanácsadókat

¹ A tanulmány szerzői Csiki Varga Tamás, Egeresi Zoltán, Háda Béla, Jójárt Krisztián, Kemény János, Pénzváltó Nikolett és Tálás Péter, valamennyien az NKE JLI Stratégiai Védelmi Kutatási Programjának munkatársai.

² N. RÓZSA Erzsébet: Az Arab Tavasz. A Közel-Kelet átalakulása. Osiris-KKI, Budapest, 2015, 171–188.

küldtek, 2015-től pedig hivatalosan is bekapcsolódtak a harcokba. Mivel a kormányellenes erőkhöz kizárólag a saját érdekeikért harcoló csoportok is csatlakoztak, köztük az al-Káidához és az Iszlám Állam (ISIS) nevű terrorszervezethez köthető iszlám radikálisok, sőt 2013-tól, amikor (a Szíria északi és keleti területei feletti uralom kiszélesítése miatt³) ők váltak a polgárháború egyik meghatározó szereplőjévé, a konfliktus egyre erőszakosabbá vált. Az Aszad-rezsim számos alkalommal támadta vegyi fegyverekkel a szíriaiakat, s felkelő városokat tett a földdel egyenlővé.⁴

A polgárháborúban életüket veszítették számáról máig nincsenek pontos adataink, az elérhető becslések pedig különbözőek, bár nagyságrendje valamennyinek többszáz ezres. Az ENSZ és az Arab Liga külön megbízottja 2016-ban 400 ezerre, a *Syrian Observatory for Human Rights* (SOHR) 2018-ban 500 ezer fölé tette a halottak becsült számának felső határát, 2020-ban pedig alsó becsléshatárként 380 ezer halottal jelölt meg.⁵ Az *Uppsala Conflict Data Program* (UCDP) a 2011 és 2023 közötti időszakra 409 ezer halottal számol.⁶ Érdekes ezekhez hozzátenni, hogy a török-szíriai határ környékét 2023 februárjában egy 50 ezer halálos áldozatot követelő földrengés is sújtotta.⁷ Ezek mellett, az UNHCR adatai szerint 2019 végére Szíria 6,6 millió lakosa menekült külföldre (napjaikig kb. 0,5 millió főt telepítettek vissza ezek közül, főleg a törökök által fenntartott zónákba), további több mint 7,2 millió ember pedig Szíriában lett belső menekült. Mindez történt egy olyan országban, ahol a lakosság száma 2011-ben 21,3 millió fő volt (mára ez a szám a Világbank becslése szerint 23,2 millió). Az anyagi károkat illetően szintén nincsenek pontos adataink, de a Világbank becslése szerint 2011 és 2016 között – a polgárháború legintenzívebb szakaszában – 226 milliárd dollár volt a szíriai GDP vesztesége.⁸

A polgárháború első intenzív szakasza 2018-tól kezdett lezárulni, részben a nemzetközi szereplők megállapodásainak köszönhetően (lásd: a 2018. szeptemberi idlibi memorandumot⁹, a 2019. augusztusi török-amerikai megállapodást az észak-szíriai pufferzónáról¹⁰), részben pedig a Covid-19 járvány következtében. A harcok mostani kiújulását a legintenzívebb összetűzésként emlegette számos hírügynökség és elemző 2018 óta.

A polgárháború felfüggesztése hatalmi szempontból egy több részre felosztott Szíriát eredményezett, amelynek határmenti területei felett a központi kormányzat elvesztette szuverenitását, s ahol a gyakorlatban helyi, regionális és nemzetközi szereplők kormányoznak (lásd az 1. térképet). Ezek a főbb területek a következők voltak.

1. *Az Aszad-rezsim által uralt területek* (a térkép pirossal jelzett területe). Az Oroszország, Irán és a Hezbollah által támogatott Aszad-rezsim 2018 óta Szíria területének mintegy háromnegyede fölött gyakorolt hatalmat, azonban e területek középső és keleti részének bizonyos pontjain az Iszlám Állam (ISIS) fegyvereseinek kezében volt a tényleges hatalom (a térkép feketével jelzett területei). Az ellenzéki erők gyors, szinte ellenállás nélküli győzelme egyértelműen azt jelzi, hogy az Aszad-rendszer 2018 után még annyira sem volt képes társadalmilag konszolidálódni, mint azt a külvilág gondolta.
2. *Az ellenzéki Idlib tartomány, illetve Törökország által ellenőrzött területek*. Az ország északnyugati részén fekvő Idlib tartományban (a térkép sötétebb zölddel jelzett északnyugati területe) már évek óta a mostani eseményekben főszerepet játszó Haj'at Tahrír es-Sám (HTS), a Levantei Felszabadítási Szervezet gyakorolja a hatalmat. Őket egyébként maga Bassár el-Aszad telepítette oda. Amikor ugyanis a polgárháború csúcspontján fokozatosan kiszorította őket több városból és tartományból (többek között

³ Wilson Center: [Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State](#). [online], 2019. 10. 28. Forrás: wilsoncenter.org [2024. 12. 10.]

⁴ ABLAKA Gergely et al: [Szíria stratégiai érdekek ütközőpontjában](#). SVKI Elemzések, 2020/23. [online], 2022. 11. 11. Forrás: uni-nke.hu [2024. 12. 09.]

⁵ ABLAKA Gergely et al: [Szíria stratégiai érdekek ütközőpontjában](#). SVKI Elemzések, 2020/23. [online], 2022. 11. 11. Forrás: uni-nke.hu [2024. 12. 09.]

⁶ World Bank: [Syrian Arab Republic](#). [online], 2024. 10. 24. Forrás: worldbank.org, [2024. 12. 09.]

⁷ Kathy ARMSTRONG: [Türkiye-Syria earthquakes, one year on: „I wish we could go back to a normal life”](#). [online], 2024. 02. 04. Forrás: concern.net [2024. 12. 09.]

⁸ ABLAKA Gergely et al: [Szíria stratégiai érdekek ütközőpontjában](#). SVKI Elemzések, 2020/23. [online], 2022. 11. 11. Forrás: uni-nke.hu [2024. 12. 09.]

⁹ UN: [Российско-турецкое соглашение по Идлибу: отсрочка войны или свет в конце туннеля?](#) [online], 2018. 09. 18. Forrás: un.org [2024. 12. 09.]

¹⁰ Carlotta GALL: [U.S. and Turkey Avoid Conflict by Agreeing on Buffer Zone in Syria](#). [online], 2018. 08. 07. Forrás: nytimes.com [2024. 12. 09.]

Aleppóból is), buszokra ültette és Idlib tartományba szállította őket, cserébe azért, hogy letessék a fegyvert. A HTS története egészen 2011-re nyúlik vissza, amikor Abu Mohammad al-Dzsúlání az al-Káida leányvállalataként megalakította a Dzsabhat an-Nuszra szervezetet.¹¹ Ennek megalakításában az Iszlám Állam (ISIS) későbbi vezetője, Abu Bakr al-Bagdádi is részt vett. A Dzsabhat an-Nuszrát tartották az egyik leghatékonyabb és legveszélyesebb szervezetnek az Aszad elnök ellen fellépő szíriai csoportok közül.

2016-ban a csoport vezetője, Abdul Mohammad al-Dzsúlání nyilvánosan megszakította kapcsolatát az al-Káidával, feloszlatta a Dzsabhat an-Nuszrát és új szervezetet hozott létre, amely a *Haj'at Tahrír es-Sám* (HTS) nevet vette fel, miután több hasonló nézetű csoporttal (*Jabhat Fateh al-Sham, Jabhat Ansar al-Din, Liwa al-Haqq, Jaysh al-Sunna, Haraka Nour al-Din al-Zenki*) – nem konfliktusok nélkül, de – egyesült 2017-ben.¹² Amióta al-Dzsúlání szakított az al-Káidával, a HTS célja a fundamentalista iszlám uralom szíriai megteremtésére korlátozódott, s nem törekedett egy szélesebb, nemzetközi kalfátus kialakítására, ahogyan azt az ISIS megpróbálta megtenni 2014 és 2016 között – sikertelenül. A HTS Idlibben is bölcsebben politizált. Bár igyekezett maga alá gyúrni a rivális szervezeteket és sariát is hirdetett, de nem vezette be a nemek szerinti elkülönítést, nem rendelte el, hogy a nők eltakarják az arcukat, nem tiltotta meg a férfiaknak a dohányzást, nem szervezett nyilvános kivégzéseket. A HTS radikálisai kezdetben a helyi idlibi hatóságokkal partnerségben kormányoztak, s mindeközben csendben megerősítették erőiket (2019 novemberében más csoportokkal közösen létrehozták az *Al-Fatah al-Mubin/Nagy Hódítás* nevű műveleti parancsnokságot¹³), fejlettebb fegyvereket (köztük drónokat) vásároltak, gyakorlatokat tartottak és felkészültek a mostani offenzívára.¹⁴ Bár egyes híresztelések szerint drónokat és kiképzést az ukránoktól is kapott a szíriai ellenzék, a források nem támasztják alá ezeket.¹⁵ A HTS-re és al-Dzsúlánira leginkább a pragmatikus szalafizmus kifejezést használata illik.¹⁶ A pragmatikus szalafizmus abból fakad, hogy az ideológiát össze kell egyeztetni a politikai és társadalmi valósággal, valamint az iszlamista támogatók befolyásával. Tanulva az ISIS kudarcából a HTS tehát bevezette a sariát, de – mint említettük – bizonyos módosításokkal, hogy elkerülje a lakosság lázadását, ne tegye ki magát a nemzetközi elszigetelésnek, illetve, hogy humanitárius segítséget és támogatást vonzzon a Bassár el-Aszaddal való konfrontáció során. Valószínűleg ennek volt köszönhető, hogy a számos ország és intézmény által terroristaként számontartott szervezet Aszad-ellenes törekvéseit Törökország is támogatta, ahol 2018 augusztusában sorolták a terrorista szervezetek közé.¹⁷

Az északi felkelők másik fontos csoportja, a Törökország támogatásával és a törökök által megszállt határmenti szíriai területeken (a térkép világoszölddel jelölt észak-szíriai területe) 2017-ben létrehozott Szíriai Nemzeti Hadsereg (SNA).¹⁸ Ez a formáció, melynek története a 2011-2015 között létező Szabad Szír Hadsereghez (FSA) kapcsolódik, s amelyet hivatalosan a szíriai ideiglenes kormány hozott létre, nem egy központosított szervezet, mint a HTS, hanem egy 42 különböző kisebb csoportot magába foglaló ernyőszervezet, amelynek tagjai gyakran egymással is fegyveres harcba keveredtek. Az SNA abból a szempontból is szimbolikus szíriai ellenzéki képződmény, hogy tagjait mindenekelőtt az Aszad-rendszer elleni fellépés, továbbá az az érdekek kötötte és köti össze, hogy a Haj'at Tahrír es-Sám (HTS)

¹¹ Hamzah ALMUSTAFA – Hossam JAZMATI: [Syria war: Inside the world of HTS leader Abu Mohammad al-Jolani](#). [online], 2021. 06. 22. Forrás: middleeasteye.net [2024. 12. 09.]

¹² Hosam AL-JABLAWI: [How the Once Moderate Nour al-Din al-Zenki Group Joined Fateh al-Sham](#). [online], 2017. 02. 21. Forrás: thenewhumanitarian.org [2024. 12. 09.]; CSIS: [Hay'at Tahrir al-Sham \(HTS\)](#). [online], 2018. 10. 18. Forrás: csis.org [2024. 12. 09.] Mackenzie HOLTZ: [Examining Extremism: Hayat Tahrir Al-Sham \(HTS\)](#). [online], 2023. 08. 03. Forrás: csis.org [2024. 12. 09.]; Sara HARMOUCH: [What is Hayat Tahrir al-Sham? And how did the Islamist group evolve into a key player in Syria's civil war?](#) [online], 2024. 12. 02. Forrás: theconversation.com [2024. 12. 09.]; Binoy KAMPMARK: [The Syrian Civil War: New Phases, Old Lies](#). [online], 2024. 12. 04. Forrás: intpolicydigest.org [2024. 12. 09.]

¹³ L24: [From Fath al-Mubeen to the CMO: A New Era for the Revolutionary Forces in Syria](#). [online], 2024. 11. 27. Forrás: le-vant24.com [2024. 12. 09.]

¹⁴ [Who are the rebels in Syria?](#) [online], 2024. 12. 07. Forrás: bbc.com [2024. 12. 09.]

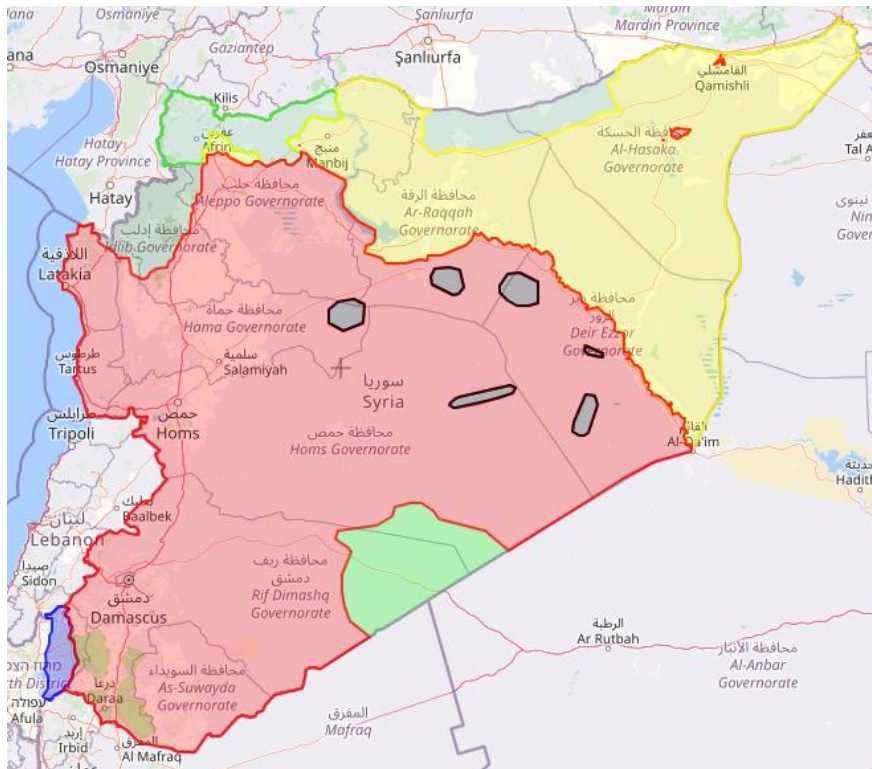
¹⁵ [Has Ukraine helped the Syrian rebel offensive in Aleppo?](#) Forrás: middleeasteye.net, 2024.12.02.

¹⁶ Artur ROSIŃSKI: [Rządy Asada przeszły do historii. Scenariusz przyszłości Syrii na przykładzie idlibskiej wojny domowej \[ANALIZA\]](#) [online], 2024. 12. 08. Forrás: defence24.pl [2024. 12. 09.]

¹⁷ Dominic EVANS: [Turkey designates Syria's Tahrir al-Sham as terrorist group](#). [online], 2018. 08. 31. Forrás: reuters.com [2024. 12. 09.]

¹⁸ Ömer ÖZKIZILCIK: [The Syrian National Army \(SNA\): Structure, Functions, and Three Scenarios for its Relationship with Damascus](#). GCSP Discussion Paper (24) [online], 2020 október, Forrás: gcsp.ch [2024. 12. 09.]; Rayhan UDDIN: [The Syrian National Army: Rebels, thugs or Turkish proxies?](#) [online], 2024. 12. 07. Forrás: middleeasteye.net [2024. 12. 09.]

ne tudja átvenni az összes felszabadított területet irányítását.¹⁹ A Szíriai Nemzeti Hadsereg csoportjai egyébként rendkívül különböző ellenségképpel rendelkeznek: a 42 csoport közül 31 harcolt az Aszad-rezsim ellen, ugyancsak 31 a szíriai kurd Népvédelmi Egységek (YPG) ellen, míg 27 az ISIS-t, 11 pedig a HTS-t is olyan ellenségnek tekintette, akivel szemben fegyveres harcot kívánt folytatni. Az elemzők egy része szerint az SNA valójában nem annyira a szíriai ellenzék, mint inkább a török kormányzat napirendjét követte és követi. Az SNA tagjainak többsége egyébként észak-szíriai arab, de a csoportok egynegyedében előfordultak törökök, illetve valamivel több mint egyötödükben kurdok is.²⁰ A Szíriai Nemzeti Hadsereg megalakításával egy 30 és 80 ezer közötti együttes ellenzéki fegyveres erő jött létre.²¹

1. ábra: A különböző politikai erők és a mögöttük álló hatalmak befolyása Szíriában (2024 eleje)²²

3. A szíriai ellenállás déli területein tevékenykedő csoportokat Jordánia, és a Szíria déli részén, Al-Tanfban katonai támaszponttal rendelkező Egyesült Államok támogatta (a térkép piros alatti zöld és élénk világos zölddel jelzett déli területei). Itt a szalafista dzsihádisták befolyása korlátozottabb és gyengébb volt, mint északon. Leginkább azért, mert Jordánia szigorúan lezárta határait a Szíriába igyekvő külföldi harcosok elől. A főszereplő ezeken a területeken az úgynevezett Déli Front²³ volt, egy 49, főként Daraa kormányzóságban működő fegyveres csoportból álló ernyőszervezet, amely segítséget kapott egy jordániai székhelyű műveleti központból, amiben több arab és nyugati ország is részt vett.²⁴ Az északi Haj'at Tahrír es-Sámtól eltérően délen nem egyetlen csoport vált dominánssá. A külföldi támogatás azonban 2015-től itt is csökkent, és végül 2017-ben lényegében meg is szűnt, amikor

¹⁹ Uo.

²⁰ Ömer ÖZKIZILCIK: i.m., 5.

²¹ Rayhan UDDIN: i.m.

²² Syria live map. [online], 2024. 07. 01. Forrás: syria.liveuamap.com [2024. 12. 09.]

²³ MMO: The Southern Front. [online], 2017. 09. 29. Forrás: stanford.edu [2024. 12. 10.]

²⁴ ICC: New Approach in Southern Syria. [online], 2015. 09. 02. Forrás: crisisgroup.org [2024. 12. 10.]

az Egyesült Államok szíriai prioritásai eltolódtak az Aszad-rezsim megdöntésétől.²⁵ Ennek következtében 2018-tól az ellenállás területi kiterjedése délen jelentősen lecsökkent (a Déli Front leszerelt harcosságainak egy részét Idlib tartományba telepítették), azonban a kormányerőknek soha nem sikerült teljes befolyást szereznie a déli területek felett. 2018 és 2021 között például rendszeres harcok folytak a felkelők és a kormányt támogató erők között Daraa tartományban.²⁶ A déli ellenzék azonban e harcokat követően csak 2024 júliusától aktivizálódott újra.²⁷ Érdeemes jelezni a déliekről, hogy – hasonlóan a keleti területek felkelőihez –, az itteni csoportok is a szíriai ellenzék mérsékeltjei között voltak és vannak számon tartva. Nem volt meglepő tehát, hogy 2024. december 6-án a déli fegyveres csoportok összefogásával megalakult South Operation Room (SOR)²⁸ – Damaszkusz felé vonulva – olyan nyilatkozatot adott ki Daraa, Suwayda és Tanf felkelőinek nevében, amelyben elítélték a terrorizmust és a szektásságot. „Kinyújtjuk kezünket egy új, egységes Szíria minden alkotóeleme felé, amely mentes a terrorizmus és a szektásság szorításától...” – fogalmazott a SOR nyilatkozatában.²⁹ Al-Tanf tartományban, ahol 2016 óta az Egyesült Államok tart fenn egy 55 kilométeres amerikai fennhatóságú sávval körülvett támaszpontot (*al-Tanf Garrison* – ATG), a *Jaysh Maghawir al-Thawra* (MaT), vagyis a Forradalmi Kommandó Hadsereg volt a legfontosabb és az Egyesült Államok által mindvégig támogatott ellenálló csoport.³⁰

4. **Az északkelet-szíriai területek: a PYD/YPG és a Szíriai Demokratikus Erők** (a térképen sárgával). Szíriában a polgárháború kitörése előtt becslések szerint mintegy két-hárommillió kurd élt, jelentős állami elnyomás alatt. A kurdok számára a konfliktus így lehetőséget teremtett a kitörésre. A szíriai kurdok nem alkotnak egységes csoportot. A legjelentősebb erővé a Demokratikus Unió Pártja (PYD), valamint fegyveres alakulata, a Népvédelmi Egységek (YPG) vált. A PYD 2003-ban alakult meg, szoros kapcsolatban a Törökországban és Nyugaton is terrorszervezetként számontartott Kurdisztáni Munkáspárttal (PKK). Fő politikai ellenfele az Ankara által támogatott Kurd Nemzeti Tanács (KNC), amely azonban a PYD előretörésével fokozatosan kiszorult, mára nincs jelentős, aktív fizikai jelenléte Szíriában.³¹ A PYD ki tudta használni az Aszad-rezsim 2012-es visszavonulását, és 2013-ban először öngazgatást hirdetett, majd 2014-ben kikiáltották a három észak-szíriai kurd kanton (Kobani, Dzsazíra és Afrín) autonómiáját. A gyakran Rozsavaként (kurd, kurmandzsi nyelven „nyugat”, utalva „Nyugat-Kurdisztánra”) emlegetett területen aztán 2016-ban egyoldalúan bejelentették az Észak-Szíriai Demokratikus Föderáció létrehozását.

A kurd erők kelet, délkelet felé előre nyomulva egyre több olyan területet vontak ellenőrzésük alá, ahol az arab lakosság alkotta a többséget. 2015-ben megalakult a *Szíriai Demokratikus Erők* (SDF) nevű ernyőszervezet, amelynek egyértelmű katonai vezető ereje a YPG volt, azonban több helyi, elsősorban arab milícia is csatlakozott hozzá. 2018-tól a fennhatóságuk alatt álló területeket Észak- és Kelet-Szíriai Autonóm Adminisztrációnak nevezik. 2019-ben az SDF mintegy százezer fegyveressel rendelkezett. Az arab és kurd csoportok között azonban messze nem tökéletes az összhang. Az elmúlt években egyre több elemzést lehetett olvasni arról, hogy éleződnek a feszültségek az arab törzsek körében a kurd uralom miatt.³²

²⁵ John WALCOTT: [Trump ends CIA arms support for anti-Assad Syria rebels - U.S. officials](#). [online], 2017. 07. 19. Forrás: reuters.com [2024. 12. 10.]

²⁶ [Truce reached in Syria's Deraa after months of fighting: Reports](#). [online], 2021. 09. 01. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

²⁷ Charles LISTER: [Another Uprising Has Started in Syria](#). [online], 2024. 07. 18. Forrás: foreignpolicy.com [2024. 12. 10.]

²⁸ [Opposition Fighters Form Southern Operations Room to Liberate Daraa and Advance on Damascus](#). [online], 2024. 12. 06. Forrás: etilaf.org [2024. 12. 10.]; Ahmad SHARAWI: [Analysis: Who liberated Damascus? Unpacking the Southern Operations Room's emergence](#). [online], 2024. 12. 09. Forrás: longwarjournal.org [2024. 12. 10.]

²⁹ [Jenan Moussa X fiókja](#), 2024.12.07. [online], 2024. 12. 07. Forrás: x.com [2024. 12. 07.]

³⁰ Grant RUMLEY – David SCHENKER: [The Future of al-Tanf Garrison in Syria](#). [online], 2021. 12. 06. Forrás: washingtoninstitute.org [2024. 12. 10.]

³¹ [The Kurdish National Council: The Impasse of the Political Movement](#). [online], 2023. 09. 04. Forrás: Raman Center [2024. 12. 07.]

³² Elizabeth TSURKOV, Esam al-HASSAN: [Kurdish-Arab Power Struggle in Northeastern Syria](#). [online]. 2019. 07. 24. Forrás: Carnegie [2024. 12. 07.]; Brian CARTER, Ashka JHAVERI: [The Syrian Democratic Forces' Arab Coalition is Crumbling, Creating Opportunities for ISIS, Iran, and Turkey](#). [online]. 2023. 09. 15. Forrás: ISW [2024. 12. 07.]

A YPG/SDF a polgárháború ideje alatt egyre inkább az Egyesült Államok és európai szövetségesei legfontosabb szíriai partnerévé lépett elő az Iszlám Állam elleni harcban. Washington 2017-ben hivatalosan is döntött a nem állami szereplő közvetlen felfegyverzéséről, és a mai napig mintegy 900 amerikai katona állomásozik Szíriában a kurd ellenőrzésű területeken, már pusztán a jelenlétükkel is egyfajta védelmet biztosítva. A YPG előrenyomulása ugyanakkor a kezdetektől határozott török ellenállásba ütközött. Ankara mindenképpen meg akarta akadályozni, hogy egy összefüggő, kurdok által ellenőrzött terület jöjjön létre a török–szíriai határ mentén. Ennek érdekében Törökország több szárazföldi katonai műveletet is indított Szíriában (2016-ban Eufrátesz Pajzsa, 2018-ban Olajág, 2019-ben Béke Forrása hadművelet).³³ Összességében a kurdok tehát sikeresen kiépítettek egy *de facto* öngazgatást Északkelet-Szíriában. Ezt az autonómiát azonban máig nemzetközileg senki nem ismerte el. A szíriai kurdok rendkívül pragmatikusan próbáltak egyensúlyozni a szíriai erőviszonyok között, és túlélésük érdekében hol az amerikaiakkal, hol az oroszokkal, hol a szíriai rezsimmel is hajlandóak voltak együttműködni. Belső feszültségek és külső nyomás ugyanakkor egyaránt fenyegeti az autonómia túlélését.

A 12 napos hadjárat és a rezsim bukása (2024. november 27. – 2024. december 8.)

A kormányellenes csoportok az idlibi területről kiindulva november 27-én indították támadásukat, ami a jelek szerint meglepte az Aszad rezsim haderejét. Török magyarázat szerint az offenzíva kezdeti célja az volt, hogy visszaszorítsa a kormányerőket Idlib közeléből, mivel azok megszegték az Irán, Oroszország és Törökország között érvényben lévő megállapodást.³⁴ Az első jelentések intenzív harcokról és veszteségekről számoltak be mindkét oldalon, és a szír, valamint az orosz légierő bevetéséről a kormányellenes erők hátszorga ellen. A kormányellenes erők ennek ellenére is már az első napokban képesek voltak jelentős területeket az irányításuk alá vonni. A HTS vezette erők a Szíriai Arab Hadsereg (SAH) 46. ezredének egyik bázisát és több falut, valamint egy fontos autópálya szakaszt is elfoglaltak. Iráni források Kioumars Pourhashemi, a Forradalmi Gárda dandártábornokának haláláról is beszámoltak.³⁵

Az offenzíva negyedik napján a kormányellenes erők már Aleppótól nyugatra eső területekre is kiterjesztették az irányításukat, illetve Aleppó város nagy része is a kezükön volt. A veszteséget szíriai kormányforrások is elismerték, bár az eseményeket egy készülő ellentámadás előkészítésével indokolták.³⁶ November 30-án a rezsim hadereje az Aleppóból való átmeneti visszavonulását jelentette be,³⁷ ami valójában a város elvesztésének megerősítését jelentette. Az a tény, hogy a kormányzat képtelen volt hatékonyan védekezni a támadás ellen, és jelentős területeket volt kénytelen feladni, fontos tanulság volt a kormányellenes erők számára.

Aleppó elvesztése pszichológiailag nagy jelentőségű volt: az ország második legnagyobb városa, aminek visszaszerzése a rezsim fegyveres erejének korábban csak négy évig tartó harc árán sikerült,³⁸ gyakorlatilag napok alatt elveszett. Az északi kormányellenes erők sikerei az ország többi részében meglévő kormányellenes csoportokat is a tevékenységük fokozására ösztönözték.

Ugyanakkor a rezsim segítségére hírügynökségi jelentések szerint Irakból érkeztek, feltételezhetően Irán-barát fegyveresek. A szír és az orosz légierő fokozta a tevékenységét a felkelők által uralt terület ellen.³⁹ Az al Jazeera elemzése szerint a légitámadások célpontjai között orvosi létesítmények, menekülteknek otthont adó épületek, piacok, iskolák és mecsetek is voltak.⁴⁰

³³ PÉNZVÁLTÓ Nikolett: *Törökország orosz rulettje. Versengés és együttműködés Európa peremén.* MCC Press, 2022.

³⁴ [Aleppo: Rebels 'take control' of airport as thousands of fighters seize most of Syria's second-biggest city](#) [online], 2024. 12. 01. Forrás: sky.com [2024. 12. 10.]

³⁵ David GRITTEN: [Syria rebels launch major offensive in north-west and gain territory](#) [online], 2024. 11. 28. Forrás: bbc.com [2024. 12. 09.]

³⁶ Eyad KOURDI – Gul TUYSUZ – Sophie TANNO – Tim LISTER – Mohammed TAWFEEQ: [Syrian rebels take control of most of Aleppo city](#) [online], 2024. 11. 30. Forrás: cnn.com [2024. 12. 09.]

³⁷ [Syrian rebels reach central Aleppo as army announces 'temporary withdrawal'](#) [online], 2024. 11. 30. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

³⁸ [Aleppo: Key dates in battle for strategic Syrian city](#) [online], 2016. 12. 13. Forrás: bbc.com [2024. 12. 09.]

³⁹ [Syria, Russia forces step up air raids in a bid to slow opposition advance](#) [online], 2024. 12. 02. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁴⁰ [UN raises alarm over Syria as opposition groups press Hama offensive](#) [online], 2024. 12. 03. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

A felkelők Aleppó gyors elfoglalása után kockázatot vállaltak, és a rezsim erőinek folyamatos katonai nyomás alatt tartása mellett döntöttek. A kockázatot az jelentette, hogy amennyiben a SZAH képes jelentősebb erőket mozgósítani, és egy sikeres ellentámadást végrehajtani, az a támadás lendületének megakasztását és akár annak összeomlását is eredményezhette volna. Az a veszély is fennállt, hogy a kormányellenes erők logisztikája nem tud majd lépést tartani az előrenyomuló erőkkel, és ez is a támadás kifulladásához vezethetett volna. A támadás kirajzolódó iránya a szunnita többség lakta területeken át az M5 autópálya igénybevételével dél felé folytatódott.

A felkelők következő célja Hama város elfoglalása volt. A SZAH itt átmenetileg képes volt ellenállást kifejteni, de december 5-re Hama is a rezsimmellenes erők kezére került. Ezzel Szíria negyedik legnagyobb városát is elvesztette el-Aszad, a város katonai repülőterével együtt. Szimbolikusan is nagy vereség volt ez számára, mivel Hama volt a Baath állampárt szülőhelye.⁴¹ Hama fontossága ezen túlmenően abban rejlett, hogy közlekedési csomópont volt a tengerparti területek felé, ahol az alavita kisebbség jelentős hányada él, illetve a libanoni határ felé, ami Irán számára a Hezbollah ellátása miatt volt fontos.⁴² A hadműveleteknek ebben a szakaszában már sor került az első kifelé is érzékelhető helyi szintű különmegállapodásokra: sajtóforrások szerint keresztény települések vezetői Hama környékén megállapodtak és harc nélkül átengedték az érkező kormányellenes erőket.⁴³ A hasonló megállapodások a későbbiekben is szerepet kaptak.

A fegyveres konfliktusok haditechnikai veszteség-elemzését és összesítését nyílt forrásokból végző Oryx blog adatai szerint december 5-ig a rezsim erői – vagyis a SZAH – 156 harckocsit veszítettek, amiből öt szenvedett javíthatatlan károkat, egy darab javítható károkat, illetve 150-et zsákmányoltak a kormányellenes erők.⁴⁴ Bár itt előzetes adatokról van szó, az arányok jól mutatják, hogy a SZAH sokszor harc nélkül adta fel a területeket és a felszerelését is.

	Katasztrofális kár	Javítható kár	Zsákmányolt	Összes
Harckocsi	5	1	150	156
Páncélozott harcjármű	0	0	12	12
Gyalogsági harcjármű	2	0	69	71
Páncélozott csapatszállító	0	0	9	9
Műszaki mentő járművek	0	0	20	20
Repülőgépek	0	0	7	7
Helikopterek	1	0	1	2

2. ábra: A szíriai kormányerők által elszenvedett, Oryx által rögzített nyílt forrású veszteségadatok kivonatos összesítése (december 5-i helyzet)⁴⁵

Hama után Homsz volt a kormányellenes erők következő célpontja. Az *Institute for the Study of War* (ISW) értékelése szerint a kormányerőknek nem volt kiépített védelmi vonala Hama és Homsz között, és a rezsim erőinek szervezetlen visszavonulása is megkönnyítette a támadó kormányellenes erők helyzetét.⁴⁶ A kormányellenes erők ekkor már tudatosan átállásra, vagy állásaik elhagyására szólították fel a SZAH katonáit és a velük szövetséges milíciák tagjait. A rezsim haderejének szervezetlenségét mutatta, hogy hidakat légi úton próbáltak megsemmisíteni az előrenyomuló felkelők előtt, ami sokkal kevésbé volt hatékony, mint a műszaki alakulatok által végrehajtott irányított megsemmisítés.⁴⁷ Két nappal később,

⁴¹ [Syrian opposition forces capture key city of Hama in new blow to al-Assad](#) [online], 2024. 12.05. Forrás: al Jazeera [2024. 12. 10.]

⁴² [Iran Update](#). [online], 2024. 12. 03. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 3.

⁴³ [Iran Update](#). [online], 2024. 12. 05. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 1.

⁴⁴ [A 3-day SMO Done Right - 2024 Syrian Rebel Offensive and the Resulting Collapse of the Regime Military in Northern Syria](#). [online], 2024. 12.07. Forrás: oryxspioenkop.com [2024. 12. 10.]

⁴⁵ [A 3-day SMO Done Right - 2024 Syrian Rebel Offensive and the Resulting Collapse of the Regime Military in Northern Syria](#). [online], 2024. 12.07. Forrás: oryxspioenkop.com [2024. 12. 10.]

⁴⁶ [Iran Update](#). [online], 2024. 12. 05. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 1–2.

⁴⁷ [Iran Update](#). [online], 2024. 12. 05. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 1–2. és [Thousands flee Syria's Homs as opposition forces advance on key city](#). [online], 2024. 12. 06. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

december 7-én Homsz is a kormányellenes erők kezére került.⁴⁸ Homsz elvesztésével a tengerparti területek felé az utolsó összeköttetés is elveszett Damaszkusz számára.⁴⁹

Eközben december 6-ra olyan hírek is érkeztek, hogy a kurd erők Deir ez-Zór tartományban előnyömltek, miután a SZAH kivonta a térségben lévő erőit.⁵⁰ Deir ez-Zór város elvesztése a keletről a rezsím megsegítésére érkező esetleges segítséget is részben ellehetetlenítette.⁵¹ December 7-én Deraa városa is az északról előrenyomuló erők kezére került,⁵² továbbá Palmyra, és a közelben található fontos gázszállító infrastruktúra is.⁵³ Utólag egyértelmű, hogy a december 6-i és 7-i események már a rezsím teljes összeomlásának a jelei voltak.

A rezsím látványos visszaszorulása az ország déli részén lévő, kevésbé szervezett felkelő csoportokat is aktivitásra ösztönözte, így azok is képesek voltak jelentős területi nyereségeket elérni.⁵⁴ A SZAH ekkorra összeomlott, és valószínűleg egyértelművé vált az is, hogy Irán nem tud, vagy nem akar már erősítéseket küldeni az el-Aszad rendszer életben tartására. Ahogy az ISW rámutatott, a rezsím stabilizálásához ezen a ponton nagy számú és jól felkészített szárazföldi erőre lett volna szükség.⁵⁵ Ezzel szemben december 7-én olyan hírek láttak napvilágot, hogy Irán elkezdte a damaszkuszi nagykövetsége evakuálását (hivatalos források ezt tagadták), illetve a katonai tanácsadók kivonását (ezt nem kommentálták).⁵⁶

December 8-án az iraki hatóságok 2000 szír katona Irakba távozásáról számoltak be, akik gyakorlatilag az irakiaknak adták meg magukat.⁵⁷ Ugyanezen a napon a szír kormányellenes erők képesek voltak Damaszkuszba benyomulni és a szíriai állami TV adásában közzétenni el-Aszad rendszerének bukását. El-Aszad és családja, mint később orosz hírforrások beszámoltak róla, Moszkvába menekült,⁵⁸ miniszterelnöke felajánlotta együttműködését a kormányellenes erőkkel, és a kabinet nagy része is visszatért a munkába el-Aszad bukása után.⁵⁹

Belharcok az Aszad-ellenes csoportok között

A harcok azonban nem csak az Aszad rezsím ellen folytak. A törökök által támogatott Szíriai Nemzeti Hadsereg (SZNH) elnevezésű csoport december 1-jén a kurdok vezette Szír Demokratikus Erőket (SZDE) visszacsorítva foglalta el Tal Rifat városát.⁶⁰ A két csoport közötti harcok folytatódtak december 7-én: az SZNH Manbidzs irányába nyomult előre az SZDE fegyvereseinek kiszorítására a térségből.⁶¹ A harcok az Aszad-rezsím bukása után is folytatódtak. Török források szerint december 8-án az SZNH elfoglalta Manbidzs környékét és a városba is behatoltak,⁶² december 9-re pedig a törökpárti erők kiszorították a kurdokat a városból is, ezáltal az Eufrátesz folyót téve demarkációs vonallá.⁶³ Kurd források szerint a török

⁴⁸ Iran Update. [online], 2024. 12. 07. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 3.

⁴⁹ Iran Update. [online], 2024. 12. 05. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 1–2. és [Thousands flee Syria's Homs as opposition forces advance on key city.](#) [online], 2024. 12. 06. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁵⁰ Thousands flee Syria's Homs as opposition forces advance on key city. [online], 2024. 12. 06. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁵¹ Iran Update. [online], 2024. 12. 06. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 4.

⁵² Opposition forces take Syria's Deraa, Sweida as Astana talks set up. [online], 2024. 12.07. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁵³ Iran Update. [online], 2024. 12. 07. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 6.

⁵⁴ Iran Update. [online], 2024. 12. 06. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 5. és [Iran Update](#) [online], 2024. 12. 07. Forrás: [understandingwar.org](#) [2024. 12. 10.], 5–7.

⁵⁵ Iran Update. [online], 2024. 12. 06. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 1.

⁵⁶ Where does Iran stand on Syria's fast-moving conflict? [online], 2024. 12.07. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁵⁷ William CHRISTOU – Ruth MICHAELSON: [Syrian rebels say they have advanced into Damascus as residents report sound of gunfire.](#) [online], 2024. 12. 08. Forrás: theguardian.com [2024. 12. 10.]

⁵⁸ Sarah EL DEEB – Bassem MROUE – Tia GOLDENBERG: [Syrian government services come to a 'complete halt' as state workers stay home after rebel takeover.](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: apnews.com [2024. 12. 10.]

⁵⁹ [Opposition fighters declare Syria's Damascus 'liberated', al-Assad ousted.](#) [online], 2024. 12. 08. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁶⁰ Efe OZKAN: [Syrian National Army captures Tel Rifaat town center.](#) [online], 2024. 12. 01. Forrás: aa.com.tr [2024. 12. 10.]

⁶¹ [Ousted Syrian president Assad 'granted asylum' in Moscow - as rebels 'guarantee safety' of Russian military bases.](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: sky.com [2024. 12. 10.]

⁶² [Syrian rebels enter northern city of Manbij, Turkish source says.](#) [online], 2024. 12. 08. Forrás: reuters.com [2024. 12. 10.]

⁶³ Gizem Nisa CEBI: [Opposition Syrian National Army liberates Manbij from US-backed PKK/YPG terrorist group.](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: aa.com.tr [2024. 12. 10.]

hadsereg is támogatta csapásmérési képességeivel az SZNH előrenyomulását. A vádakat Törökország nem kommentálta.⁶⁴

Külső szereplők beavatkozása

Az orosz és iráni katonai szerepvállalásról nyílt forrásból nagyon kevés adat érhető el, amiből a pontos tevékenységre és elszenvedett veszteségekre egyelőre nem lehet következtetni. (Nyílt forrásokból elérhető összesítés szerint 2024 októberéig legalább 543 orosz katona és Wagner zsoldos vesztette életét Szíriában. Az orosz védelmi minisztérium ugyanakkor csak 116 szerződéses katona halálát erősítette meg.⁶⁵ Amennyiben orosz alakulatok hajtottak végre szárazföldi feladatokat a mostani offenzíva idején, ez a szám még növekedhet.) Iráni oldalról Kioumars Pourhashemi, a Forradalmi Gárda dandártábornokának halálán túl nem erősítették meg más vezető katona vagy tisztségviselő halálát a november 27-én indult offenzíva kapcsán.

Az amerikai katonai erők és feltételezhetően iráni támogatással bíró csoportok között is sor került összecsapásra. December 3-án az amerikai Központi Stratégiai Parancsnokság (*Central Command – CENTCOM*) arról adott hírt, hogy a Szíriában lévő egyik amerikai létesítmény közelében, az azt fenyegető erőkre mértek légitámadást, megsemmisítve egy T-64-es harckocsit, három teherautóra telepített rakétasorozatvető rendszert, egy páncélozott harcjárművet és aknavetőket.⁶⁶ Az Aszad-rezsim december elején azzal is megvádolta az amerikaiakat, hogy légitámogatást nyújtottak az előrenyomuló kurd erőknek Deir ez-Zór térségében.⁶⁷

Az amerikaiak az Iszlám Állam csoporthoz tartozó célok ellen 75 légitámadást hajtottak végre december 8-án. A CENTCOM közlése szerint vezetési pontokat és infrastruktúra-elemeket támadtak, és a végrehajtásban B-52 stratégiai bombázók, F-15-ös többfeladatú repülőgépek, valamint A-10 csatarepülőgépek vettek részt.⁶⁸ Az amerikai csapásmérés eredményességéről az elemzés írásakor nem állnak rendelkezésre megbízható információk.

Izrael szintén több légitámadást hajtott végre. Sajtóértesülések szerint egy december eleji légitámadásban a Hezbollah egy magasrangú összekötőjét ölték meg Damaszkuszban.⁶⁹ December 5-én Aleppó közelében egy fegyverraktár ellen, illetve az izraeli-szír határ közelében hajtottak végre légitámadásokat, izraeli közlés szerint Hezbollah célpont ellen.⁷⁰ Az Aszad-rezsim bukása után az izraeli légierő számos légitámadást hajtott végre, izraeli indoklás szerint a volt rezsim vegyifegyver-programjához kapcsolódó és nagy hatótávolságú rakétákkal felszerelt létesítmények ellen. December 10-i becslések szerint több mint 300 légitámadásra került sor.⁷¹

Az Izraeli Védelmi Erők az Aszad-rezsim bukása után benyomultak a Yom Kippur-i háború után kialakított és egyezményben rögzített ütközőzónába. Izraeli közlés szerint a lépés átmeneti jellegű, mivel az egyezményt a szíriai fél nem tudja betartani.⁷² A lépést több arab ország, Irán és az ENSZ is elítélte.⁷³

⁶⁴ Sirwan KAJJO: [As Assad falls, fighting intensifying over northern Syria town](#). [online], 2024. 12. 08. Forrás: voanews.com [2024. 12. 10.]

⁶⁵ [Russia Lost 550 Soldiers in 2015-2024 Syria Intervention – BBC](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: themoscowtimes.com [2024. 12. 10.]

⁶⁶ [CENTCOM Forces Destroy Imminent Threats to U.S. and Coalition Forces Near Military Support Site Euphrates](#). [online], 2024. 12. 03. Forrás: centcom.mil [2024. 12. 10.]

⁶⁷ [US says it carried out strike against 'imminent threat' in Syria](#). [online], 2024. 12. 03. Forrás:aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁶⁸ [U.S. Central Command conducts dozens of airstrikes to eliminate ISIS camps in central Syria](#). [online], 2024. 12. 08. Forrás: centcom.mil [2024. 12. 10.]

⁶⁹ Maya GEBELLY – Suleiman AL-KHALIDI: [Syrian rebels advance close to Hama city, piling pressure on Assad and his allies](#). [online], 2024. 12. 04. Forrás: reuters.com [2024. 12. 10.]

⁷⁰ [Iran Update](#). [online], 2024. 12. 06. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 14. és [Iran Update](#) [online], 2024. 12. 05. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 10.], 4.

⁷¹ Melanie LIDMAN: [As Israel advances on a Syrian buffer zone, it sees peril and opportunity](#). [online], 2024. 12.10. Forrás: apnews.com [2024. 12. 10.] és Jacqueline HOWARD: [More than 300 Israeli strikes on Syria since fall of Assad, reports say](#). [online], 2024. 12.10. Forrás: bbc.com [2024. 12. 10.]

⁷² Jon DONNISON: [Israel seizes Golan buffer zone after Syrian troops leave positions](#). [online], 2024. 12. 08. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

⁷³ [Qatar, Saudi, Iran, Iraq condemn Israel's 'dangerous' land grab in Syria](#). [online], 2024. 12. 09. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

Az offenzíva közvetlen következményei

A 2011 óta tartó polgárháború egy jelentős szakasza zárult le, amikor az eredetileg kitűzött célt, az Aszad-rendszer megdöntését elérték. Az egyes csoportok, illetve a támogatóik között húzódozó ellentétek azonban negatív politikai fejlemények esetében új irányba is terelhetik a polgárháború menetét.

A 2024 év végi offenzíva rövidsége ellenére a felkelői sikernek ára volt. A felkelők veszteségeiről nincsenek megbízható adatok, ahogyan a kormányerők és szövetségeseik oldaláról sem. Viszont a november 27-től kezdődő intenzív és nagy térségeket felölelő harcok közvetlen eredményeként 800 000 és 1 millió fő közé becsüli az UNHCR azoknak számát, akik menekülni kényszerültek, egy részük legalább másodszorra.⁷⁴ A keletkezett anyagi veszteség szintén ismeretlen.

A fontosabb nemzetközi szereplők első reflexiói az Aszad-rezsim összeomlása kapcsán

Oroszország

A Haj'at Tahrír es-Sám által dominált fegyveres ellenzék gyors térnyerése meglepetésként érte Moszkvát, amit maga Dmitrij Peszkov elnöki szóvivő is elismert.⁷⁵ Indirekt beismerésnek tekinthető az is, hogy a szíriai orosz kontingens parancsnokát, Szergej Kiszelt azonnal menesztették, miután a felkelők elfoglalták Aleppó városát.⁷⁶ Bár az orosz légierő bombázta a felkelők állásait Idlib, Hama és Aleppó tartományokban, a csapások célja feltehetően csupán az előrenyomulás lassítása volt, amíg az ott tartózkodó orosz erőket ki tudják vonni a területről (ezzel együtt, orosz haditudósítók is arról számoltak be, hogy több orosz katonát bekerítettek szír repülőtereken és bázisokon).⁷⁷ A tartuszi haditengerészeti és hmeimimi légibázis mellett ugyanis Szíria egész területén voltak orosz katonák körülbelül száz megfigyelőponton telepítve, illetve dolgoztak együtt összekötőként a szír alakulatokkal.⁷⁸ A két fő orosz bázistól távol található katonák evakuálásában Moszkva állítólag Törökországtól kért segítséget.⁷⁹ Az ukrán katonai hírszerzés súlyos veszteségekről és több száz eltűnt orosz katonáról számolt be, melyet független forrásokból egyelőre nem lehet megerősíteni.⁸⁰ Az orosz légierő utoljára december 7-én hajtott végre csapásokat, a hivatalos tájékoztatás szerint aznap több mint 300 terroristát, 55 járművet és egy raktárt iktatva ki.⁸¹ Eközben már december 6-án arról szóltak a sajtóhírek, hogy Putyin tudatta Bassár el-Aszaddal, hogy hatalmának (új-bóli) megmentésére Moszkvának sem szándéka, sem pedig erőforrása nincs a jelenlegi helyzetben, mivel „mások a prioritásai”, utalva ezzel az orosz erők ukrajnai lekötöttségére.⁸² December 8-án pedig már maga az orosz vezetés is megerősítette, hogy Aszad és családja menedékjogot kapott és Moszkvában van.⁸³ Árukladó jel volt arra vonatkozóan, hogy a Kreml igyekszik modus vivendit találni a felkelőkkel az is, ahogy

⁷⁴ Regional Flash Update #1: Recent Syria Escalations. [online], 2024. 12.09. Forrás: reliefweb.int [2024. 12. 10.]

⁷⁵ Russia 'surprised' by developments in Syria, declines to confirm Assad's whereabouts. [online], 2024. 12. 09. Forrás: turkiyetoday.com [2024. 12. 10.]

⁷⁶ Russia removes general in charge of Syrian operations, military bloggers say. [online], 2024. 12. 01. Forrás: Reuters [2024. 12. 10.]

⁷⁷ Danyii SZOTNYIKOV: Армия РФ продолжает наносить авиаудары по исламистам в Сирии. [online], 2024. 12. 01. Forrás: dw.com [2024. 12. 10.]; РФ может лишиться военных баз в Сирии. Какой контингент там размещен? А новые власти позволят россиянам эвакуироваться? Туманные перспективы военного присутствия РФ после свержения Асада, [online], 2024. 12. 09. Forrás: meduza.io [2024. 12. 10.]

⁷⁸ Az Ukrajna elleni invázió óta a Szíriában tartózkodó orosz kontingens létszáma körülbelül 7500 főt számlált, de ezek jórészt a kiszolgáló és technikai személyzet adta, a merevszárnyas repülőgép-állomány mindösszesen legfeljebb 30, a forgószárnyas eszközök száma pedig 15-17 darab lehetett. Что означает для России падение режима Башара Асада в Сирии, [online], 2024. 12. 11. Forrás: istories.media [2024. 12. 12.]

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Kateryna ZAKHARCHENKO: Russian Forces Suffer Major Losses in Syria, Commander Fired as Hundreds Go Missing, [online], 2024. 12. 01. Forrás: kyivpost.com [2024. 12. 10.]

⁸¹ Брифинг Центра по примирению враждующих сторон и контролю за перемещением беженцев в Сирийской Арабской Республике (7 декабря 2024 г.). Az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma, [online], 2024. 12. 07. Forrás: syria.mi.ru [2024. 12. 10.]

⁸² Путин сдает Сирию. Башара Асада проинформировали, что Россия не будет его спасать, [online], 2024. 12. 06. Forrás: themoscowtimes.com, [2024. 12. 10.]

⁸³ «Исходя из соображений гуманитарного характера». Путин предоставил убежище Асаду и его семье. [online], 2024. 12. 08. Forrás: themoscowtimes.com, [2024. december 10.]

az orosz állami médiában december 7-éről 8-ára az addig „terroristának” nevezett fegyveresek hirtelen „ellenzéki csoportokká” váltak.⁸⁴

Bár a közvélemény és a szakértők egy része is stratégiai kudarcként értékeli Oroszország számára Aszad bukását, fontos a megfelelő helyiértéken kezelni a történeteket.⁸⁵ Az a tény, hogy 2015-ben valóban az orosz katonai intervenció mentette meg Aszad hatalmát, nem jelenti azt, hogy majdnem egy évtizeddel később is prioritást jelentett a szír diktátor hatalomban tartása. Más szóval, a tagadhatatlan presztízsveszteségen túl hiba volna Oroszország teljes kilencéves szíriai jelenlétének mérlegét abban megvonni, hogy az általa támogatott politikai vezetés végül elbukott, minthogy Aszad jelentősége Moszkva számára nem ugyanaz volt 2015-ben, mint 2024-ben.

Moszkva beavatkozását a szír polgárháborúba kevésbé Szíria stratégiai jelentősége, és még kevésbé Aszad személye indokolta, hanem sokkal inkább a közel-keleti országon túlmutató szempontok. A Kreml célja mindenekelőtt az arab tavasz forradalmi hullámának feltartóztatása volt. A posztszovjet színes forradalmakhoz hasonlóan a Kreml az arab tavasz eseményeit is (tévesen) a nyugati titkosszolgálatok rezsimváltó műveleteként értékelte, amelynek sikere a nyugati befolyás kiterjesztésével, kudarc pedig káosszal és polgárháborúval fenyegetett. Kadafi és Janukovics hatalmának megdöntése után a Kreml úgy döntött, Szíriában próbálja meg megállítani ezt a folyamatot.⁸⁶ Másrészt, a Kreml célja az volt, hogy ki-törjön abból a nemzetközi elszigeteltségből, amelybe a 2014-es ukrajnai háború miatt került. Moszkva megkerülhetetlen szereplővé vált Szíriában, amivel helyet követelt magának a globális hatalmak színpadán. Harmadrészt, és az előbbi kettővel szoros összefüggésben, Moszkva el akarta fojtani a terrorizmus jelentette fenyegetést, minthogy a radikális iszlám terjedése veszélyt jelentett mind Oroszországon belül (például Csecsenföldön), mind pedig a vele szomszédos régiókban (a Kaukázusban és Közép-Ázsiában). Az Iszlám Állammal szembeni fellépés pedig lehetőséget kínált a Nyugattal való pragmatikus együttműködésre a közös ellenség ellen.⁸⁷ Ezen célokat Moszkva részben elérte, részben az idő meghaladta azokat, így a szíriai orosz jelenlét fenntartásának valójában az utóbbi néhány évben már nem volt további hozadéka. Bár az asztanai folyamattal Moszkva megpróbálta az elért katonai eredményeket (a Nyugat kizárásával) egy politikai rendezésben konszolidálni, ezt a törekvést jórészt éppen az Aszad-rezsim kompromisszumképtelensége ásta alá, amely Putyint is irritálta.⁸⁸ Mint ahogy azt az orosz védelmi minisztériumhoz közelálló Ruszlan Puhov katonai szakértő is megjegyzi, a szíriai intervenció egyik fő tanulsága, hogy hiába arat valaki katonai győzelmet néhány nap vagy hét alatt, ha nem sikerül az elért eredményt politikailag is konszolidálni.⁸⁹

A 2015-ös intervenció egyik kézzelfogható eredménye Moszkva számára az volt, hogy a tartuszi kikötőben található logisztikai támpontját haditengerészeti bázissá bővíthette, mellé pedig a hmeimimi reptér bérleti jogát is megkapta 2017-ben 49 évre. Mind a kikötőben, mind a reptéren Moszkva azóta jelentős beruházásokat hajtott végre, teljesértékű katonai bázisokká bővítve azokat, amelyek korábban a Wagner katonai magánvállalat, jelenleg pedig magának az orosz haderőnek a líbiai és más afrikai országokban végrehajtott műveleteihez kínáltak/kínálnak fontos logisztikai központot. A szír hatalomváltás elsődleges tétje Moszkva számára az, hogy megtarthatja-e pozícióját itt, vagy új bázisok után kell néznie. December 9-ére a felkelők már a mindkét katonai támaszpontnak otthont adó Latakia tartomány egészét ellenőrzésük alá vonták, miközben nincs arra utaló jel, hogy az oroszok megkezdték volna az erők kivonását.⁹⁰ Ugyanakkor a hajókkal és tengeralattjáróikkal biztonsági okokból kihajóztak a kikötőből, és nagyjából 13 kilométerre a parttól horgonyoztak le, miközben a Balti Flotta hajói közül néhány úton van, feltehetően

⁸⁴ From 'terrorists' and 'militants' to 'opposition' and 'new authorities' How Russian propaganda's rhetoric evolved as the Assad regime fell. [online], 2024. 12. 09. Forrás: meduza.io [2024. 12. 10.].

⁸⁵ 'A personal defeat for Putin' What the failure to protect Assad could mean for Russia's future. [online], 2024. 12. 10. Forrás: meduza.io [2024. 12. 10.].

⁸⁶ JÓJÁRT Krisztián: Az orosz katonai gondolkodás 21. századi hadviselés-felfogásának értelmezése. Doktori értekezés, NKE Hadtudományi Doktori Iskola, 2023, Budapest, 172–174.

⁸⁷ 'A personal defeat for Putin' What the failure to protect Assad could mean for Russia's future. [online], 2024. 12. 10. Forrás: meduza.io [2024. 12. 10.].

⁸⁸ Charles LISTER: Russia signals growing dissatisfaction with Syria's Assad regime. [online], 2020. 05. 07. Middle East Institute, [2024. 12. 10.].

⁸⁹ Ruszlan PUHOV: Уроки Сирии. [online], 2024. 12. 08. Forrás: kommersant.ru [2024. 12. 10.].

⁹⁰ Syrian rebels take full control of Latakia governorate, home to Russian military bases. [online], 2024. 12. 09. meduza.io [2024. 12. 10.]; Dara Massicot bejegyzése, 2024. 12. 08. Forrás: X.com [2024. 12. 10.].

azért, hogy részt vegyen az evakuálásban, ha arra kerülne majd sor. Az valószínűnek tűnik, hogy Moszkvának sikerült elkerülnie egy az afganisztáni amerikai kivonuláshoz hasonló rendezetlen evakuációt. Fontos azonban leszögezni, hogy a helyzet minden bizonnyal feszült lehet, minthogy az orosz katonákat a bázisaikon bekerítették, és nincs biztonságos szárazföldi összeköttetés Hmeimim, Tartusz és a damaszkuszi nagykövetség között, miközben az élelmiszer-tartalékaik állítólag korlátozottak. A szakértők azzal kapcsolatban mindenképp szkeptikusak, hogy Moszkva hosszútávon is meg fogja tudni tartani bázisait Szíriában.⁹¹ Még ha utóbbi bizonytalannak is tűnik, a menedzselt kivonulás tűnik valószínűnek, minthogy az ideiglenes szír vezetés állítólag garantálta a bázisok biztonságát, miközben közte és Moszkva között a tárgyalások már jelenleg is zajlanak (és valószínűleg már Aszad távozása előtt is zajlottak).⁹² Ennek tényét maga Andrej Kartapolov, a Duma védelmi bizottságának elnöke is elismerte.⁹³ Az tehát, hogy Aszad bukása stratégiai veszteségnek bizonyul-e Moszkva számára, annak függvénye lesz, hogy megtarthatja-e fontos (és egyetlen) közel-keleti haditengerészeti és légbázisát. A lehetséges alternatívák közül a líbiai Tobruk kikötőjébe történő áttelepülés tűnik a legéletszerűbbnek.⁹⁴ Azonban ez se nem volna olcsó, se nem volna kevésbé kockázatos, figyelembe véve a líbiai körülményeket. Ráadásul ez még nem oldaná meg a légi utánpótlás kérdését, amely Afrikába a Kaszpi-tenger–Irak–Irán légifolyosón keresztül zajlott (és zajlik) a hmeimimi bázis érintésével, ahol a gépek üzemanyagot vételeztek.⁹⁵ A Kreml tehát valószínűleg mindent megpróbál majd megtenni annak érdekében, hogy megállapodjon egy új szíriai vezetéssel, illetve a felettük minden bizonnyal majd jelentősebb befolyással rendelkező Törökországgal. A kérdés, hogy egy új szír politikai vezetés mennyiben igyekszik majd „diverzifikálni” kapcsolatait, adott esetben minél több hatalmat érdekelte téve támogatásában. E megfontolás felülírhatja az oroszok okozta sérelmeket. Másfelől, valószínű, hogy más hatalmak igyekeznek majd nyomást gyakorolni az új szír vezetésre annak érdekében, hogy ne keresse az együttműködést az oroszokkal.

Törökország

Törökország 2011 óta kulcsszerepet játszik a szíriai konfliktusban, kezdetben az Aszad-rezsim megdöntésére és az iszlamista ellenzék támogatására összpontosítva. Azonban a 2015-ben elkezdődő orosz katonai beavatkozás, valamint Irán és a Hezbollah nyújtotta támogatás jelentősen megváltoztatta a szíriai polgárháború dinamikáját. A rezsim stabilizálódása az Ankara által támogatott ellenzéki csoportokat defenzívába kényszerítette, így Törökországnak stratégiát kellett váltania.⁹⁶

Az új célok közé tartozott az észak-szíriai menekültválság kezelése, a kurd autonóm törekvések visszaszorítása, valamint a határ menti biztonsági zóna kiépítése. Az Iszlám Állam és a Kurdisztáni Munkáspárttal (PKK) szövetséges szíriai kurd szervezetek, úgymint a Demokratikus Unió Pártja (PYD) és fegyveres szárnya, a Népvédelmi Egységek (YPG), illetve a Szíriai Demokratikus Erők (SDF) Ankara szemében elsődleges fenyegetést jelentettek. Ennek érdekében Törökország 2016 és 2020 között négy katonai műveletet hajtott végre Szíriában, amelyek során több mint 10 ezer négyzetkilométernyi területet vont közvetlen ellenőrzése alá. Ezekben a területeken Ankara stabilizálta hatalmát, megkezdte a szíriai menekültek visszatelepítését, és a szövetséges fegyveres csoportokból megalakította a Szíriai Nemzeti Hadsereget (SzNH, korábbi nevén Szabad Szíriai Hadsereg).⁹⁷

Törökország az asztanai folyamat keretében már 2017-ben menedéket alakított ki a szíriai ellenzéki csoportok számára Idlib tartományban, amely mára több millió menekült otthonává vált. Az Idlibbe áthelyezett, illetve ott már jelen lévő fegyveres csoportok közül az al-Kaida egyik szervezetként ismert Ha'jat

⁹¹ NYILAS Gergely: [Putyin a szíriai pozícióját is elbukta az ukrajnai háború miatt](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: telex.hu [2024. 12. 10.]

⁹² Roman KRECUL: [Как России сохранить военные базы в Сирии](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: vz.ru [2024. 12. 10.]

⁹³ [Картapolов сообщил о контактах России с новыми властями Сирии](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: kommersant.ru [2024. 12. 10.]

⁹⁴ [The Russian Navy and the fall of Tartus](#). [online], 2024. 12. 08. Forrás: russianfleetanalysis.blogspot.com [2024. 12. 10.]

⁹⁵ [«Прощай Сирия?»: что будет с российскими военными базами после бегства Асада](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: dzen.ru [2024. 12. 10.]

⁹⁶ LECHNER Zoltán – GIBÁRTI Sára: [Törökország Szíria-stratégiája 2011 és 2015 között](#). In: PÓLUSOK. 2. évf., 2021/1, 1–30. [2024. 12. 11.]

⁹⁷ Lásd bővebben: EGERESI Zoltán: [Törökország Szíria-politikájának változása: a főbb dinamikák](#). [online], 2020. 01.12. Forrás: hia.hu [2024. 12. 11.]

Tahrir es-Sam (HTS) emelkedett ki. A HTS felszámolta vagy integrálta riválisait, és 2019-re a legmeghatározóbb erővé vált a tartományban.

Bár Törökország kezdetben más ellenzéki csoportokat támogatót, végül kénytelen volt kompromisszumot kötni a HTS-sel (melyet korábban terrrorszervezetnek nyilvánított), hogy elkerülje a menekültválságot és fenntartsa a régió stabilitását. 2020-ban Törökország katonai beavatkozással megállította a szíriai kormányerők Idlib elleni offenzíváját, és egy tűzszüneti megállapodással befagyasztotta a konfliktust,⁹⁸ amely lehetőséget adott a HTS-nek hatalma megszilárdítására és kormányzati struktúra kiépítésére.⁹⁹

A 2024 novemberében indított HTS-offenzíva feltételezhetően hallgatólagos török támogatással valósult meg (noha a török nyilatkozatok alapján nincs koordináció vagy közvetlen támogatás a szervezettel),¹⁰⁰ de váratlan sikere Ankarát is meglepte. Az Aszad-rezsim összeomlása, Irán, Oroszország kiszorítása és a HTS hatalomra kerülése olyan helyzetet teremtett, amely (legalábbis egyelőre) Ankara geopolitikai szerepét erősíti. Ugyanakkor a bizonytalanság állandósulása, a politikai stabilitás hiánya és az amerikai–török ellentétek a szíriai kurdok miatt további kihívásokat jelentenek.

Minden esetre a török vezetés pozitívan fogadta a rezsim összeomlását (noha következetesen „ellenzékéről” beszél), amellyel még november közepén is igyekezett rendezni diplomáciai úton viszonyát (sikeretlenül, mivel Aszad a török csapatok kivonását szabta a tárgyalások feltételül, amire a kormány nem volt hajlandó).¹⁰¹ Erdoğan kijelentette, hogy az ország nagyvárosai „valódi tulajdonosainak ellenőrzése alá kerültek”, egyúttal hangsúlyozta, hogy a „szíriai nép a testvérünk, minden közösségével és vallási csoportjával együtt a szívünk barátja. Az egész Szíriát díszítő türbék, hidak, kutak, karavánszerájok és mecsetek a testvériségünk időtlen jelképei.”¹⁰²

A fejlemények és a baráti kijelentések ellenére Ankarának van oka az aggodalomra, ugyanis az eddig de facto befagyott konfliktus helyett teljesen új viszonyokkal találja magát szemben, még akkor is, ha a szereplők ismertek. A HTS megerősödése megváltoztatta a két fél közötti erőviszonyokat, méghozzá Törökország hátrányára. A szíriai dzsihadista szervezet immár de facto meghatározó szereplő lett Szíriában, mindenképpen növelve mozgásterét Ankara ellenében. Azonban a HTS-nek szüksége van külső támogatókra az ország újjáépítéséhez, amelyben Törökország szerepe meghatározó lehet. A kérdés, hogy a HTS milyen rendszert épít majd Szíriában. Az ország talibanizációja minden esetre nem Ankara feltétlen érdeke – s fontos hangsúlyozni, hogy eddig a szekuláris török kormányzat igyekezett távolságot tartani a HTS-től. Annál is inkább, mert az ország északi részén a több tízezer főt számláló Szíriai Nemzeti Hadsereg áll kifejezetten török szövetségben, a HTS és a SzNH között pedig a múltban is voltak összecsapások, melyeket Ankarának kellett kezelni.¹⁰³ Az SzNH viszont a jövőben is megmarad Törökország egyik aduászának a szíriai rendezést illetően.

A szíriai fejlemények lehetőséget adhatnak a szíriai menekültek helyzetének rendezésére. Törökországban a UNHCR szerint hivatalosan több mint 3 millió szíriai menekült él (a valós számuk 4 millió fölött lehet), török hatóságok szerint az ideiglenes védelem alatt állók száma 2,9 millió,¹⁰⁴ akik jelenléte társadalmi feszültséget szül, különösen az utóbbi évek gazdasági nehézségei miatt. A török közvélemény támogatja a hazatérésüket, és a kormányzat is jelezte, hogy segíti a folyamatot a megfelelő határmenti kapacitások növelésével, határátkelők megnyitásával. Amennyiben belátható időn belül sikerülne jelentős tömegeket Szíriába költöztetni, az hatalmas belpolitikai győzelem lenne Erdoğan számára. Az viszont már más kérdés, hogy a folyamat a szíriai lakosság törökországi munkaerőpiaci integráltsága miatt gazdasági nehézségeket okozna, illetve Szíria bizonytalan helyzete eleve megkérdőjelezi a tömeges hazatérés lehetőségét.

Ankara számára további kérdés az észak-szíriai kurdokkal, pontosabban a PYD-val való viszony. A török kormány lassan évtizedes minimális célja a kurd katonai erők, különösen az SDF és a YPG visszaszorítása, valamint egy 30 kilométer mélységű biztonsági zóna létrehozása a szíriai határ déli oldalán. A maximális

⁹⁸ Lásd bővebben: EGERESI Zoltán: [Idlibtől Edirnéig: kettős válság a török határoknál](#). [online], 2020. 03. 05. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2024. 12. 11.]

⁹⁹ Gonul TOL: [How Turkey Won the Syrian Civil War](#). [online], 2024. 12. 11. Forrás: foreignaffairs.com [2024. 12. 11.]

¹⁰⁰ Reuters: [HTŞ, Esad'ı devirme planını Türkiye'ye 6 ay önce bildirdi](#). [online], 2024. 12. 09. Forrás: euronews.com [2024. 12. 11.]

¹⁰¹ Erdoğan, [Esad ile görüşme konusunda umutlu olduğunu ifade etti](#). [online], 2024. 12. 13. Forrás: iletisim.gov.tr [2024. 12. 11.]

¹⁰² [Cumhurbaşkanı Erdoğan: Şam asil sahiplerinin eline geçti](#). [online], 2024. 12. 09. Forrás: ntv.com.tr [2024. 12. 11.]

¹⁰³ [Truce ends clashes among Turkey-backed rebels in northwest Syria](#). [online], 2022. 07. 20. Forrás: reuters.com [2024. 12. 11.]

¹⁰⁴ [Esad'ın devrilmesinin ardından Türkiye'deki Suriyeliler ülkelerine dönmeye başladı](#). [online], 2024. 12.09. Forrás: voaturkce.com [2024. 12. 11.]

cél pedig a PYD által uralt területek teljes beolvasztása a szunnita vezetésű Szíriába; legalábbis ezt sugallják a Szíria területi egységének fenntartására vonatkozó kormányzati kijelentések. A kurd erők amerikai támogatása azonban akadályt jelent Ankara számára. A Törökország által támogatott szíriai erők a november végi offenzíva elején sikeresen foglalták el a Szabadság Hajnala művelet keretében Tel-Rifaatot, az Aleppótól északra lévő YPG által ellenőrzött kurd exklávé.¹⁰⁵ December 10-ig pedig elfoglalták Manbicsot,¹⁰⁶ ezzel lényegében felszámolták az Eufrátesztől nyugatra lévő kurd ellenőrzésű területek döntő részét. A további cél az észak-szíriai határsáv megszállása, azonban az amerikai csapatok jelenléte és Washington diplomáciai ellenkezése miatt ez problémákat jelenthet, noha török részről az utóbbi napokban néhány csapásmérést már végrehajtottak a határsávban.¹⁰⁷

Irán

Az iráni vezetés elkötelezett szövetségese volt az Aszad-rezsimnek. A két ország kapcsolata szoros volt, az idősebb Aszad már az iráni iszlám forradalom után szoros kapcsolatot alakított ki az iráni rezsimmel.¹⁰⁸ Irán pedig Szíriára, mint egyetlen tényleges állami szövetségese tekintett. Emellett Szíria szerepe a Hezbollahnal való iráni szárazföldi összeköttetésben is fontos volt Teherán számára.

Az iráni vezetés a szíriai polgárháborúban aktívan támogatta az Aszad-rezsimet. A Forradalmi Gárda kiképzőmissziót küldött Szíriába a szír biztonsági erők támogatására, katonai felszerelésekkel látta el a kormányerőket, támogatta a kormánypárti milíciákat, és bevonta a libanoni Hezbollah fegyvereseit a szír rezsim védelmébe. Iraki és más országokból érkező síita önkéntesek szíriai tevékenységét is támogatta.¹⁰⁹ Szíria az iráni erőket támogató képesség és az Izraellel szembeni nem konvencionális elrettentés egyik kulcsa volt a Közel-Keleten.

Voltak arra utaló jelek, hogy a két ország közötti kapcsolat megromlóban volt. Aszad olyan külpolitikai lépéseket tett, amik az iráni érdekekkel ellentétesek voltak, és a szír hatóságok szorosabb felügyeletet kívántak gyakorolni az iráni tevékenység felett Szíriában.¹¹⁰

Az iráni érdek azonban így is Aszad hatalmon tartása volt. Ennek megfelelően Irán mind diplomáciai, mind pedig biztonságpolitikai erőfeszítéseit az Aszad-rezsim túlélésére koncentráta. A diplomáciai aktivitás látványos volt. November 30-án az iráni külügyminiszter Damaszkuszba utazott, ahol személyesen tárgyalt szíriai döntéshozókkal a kialakult helyzetet illetően.¹¹¹ Az asztanai folyamat keretében december elején a török és orosz partnereivel is tárgyalt, kevés eredménnyel. Találkozott az iraki és szír külügyminiszterekkel a kialakult helyzet megtárgyalására.¹¹² Aragcsi még december 4-én is azt mondta, hogy Irán fontolóra fog venni bármilyen szír javaslatot csapatok küldésére a helyzet stabilizálása érdekében. Az iráni fél emellett folyamatosan egyeztetett orosz és iraki partnereivel a szíriai helyzetről.¹¹³ Hírügynökségi jelentések szerint iráni támogatású iraki milíciák tagjai december elején Szíriába érkeztek, hogy erősítsék az Aszad mellett harcoló erőket.¹¹⁴ Az asztanai folyamat keretében végül december 7-én, egy nappal Aszad menekülése előtt, Teherán az orosz és török külügyminiszterrel közösen a helyzet békés rendezésére szólított fel az ENSZ BT 2254-es határozatára alapozva.¹¹⁵ Ugyanezen a napon nem hivatalos információk

¹⁰⁵ SMO, [Özgürlük Şafağı Operasyonu'nda Tel Rifat ilçe merkezini terör örgütü PKK/YPG'den kurtardı](#) [online], 2024. 12. 01. Forrás: aa.com.tr [2024. 12. 11.]

¹⁰⁶ [Suriye Milli Ordusu, teröristlerden kurtarılan Münbiç'te arama tarama faaliyetlerine devam ediyor.](#) [online], 2024. 12. 10. Forrás: aa.com.tr [2024. 12. 11.]

¹⁰⁷ [With Syria in Flux, Turkish Forces Attack U.S.-Backed Forces.](#) [online], 2024.12.08. Forrás: nytimes.com [2024. 12. 11.]

¹⁰⁸ A két ország kapcsolatáról lásd bővebben: Mohsen MILANI: [Why Tehran Won't Abandon Assad\(ism\).](#) In: *The Washington Quarterly*, 36. évf., 2013/4, 79–82.

¹⁰⁹ Will FULTON – Joseph HOLLIDAY – Sam WYER: [Iranian Strategy in Syria.](#) [online], 2013. 05. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 11.] 6-7.

¹¹⁰ Nicole GRAJEWSKI: [Why Did Iran Allow Bashar al-Assad's Downfall?](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: carnegieendowment.org [2024. 12. 11.]

¹¹¹ [Syrian rebels reach central Aleppo as army announces 'temporary withdrawal'.](#) [online], 2024. 11. 30. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

¹¹² [Opposition forces take Syria's Deraa, Sweida as Astana talks set up.](#) [online], 2024. 12.07. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

¹¹³ [Iran says ready to study any Syrian request for troops.](#) [online], 2024. 12. 04. Forrás: alarabiya.net [2024. 12. 11.]

¹¹⁴ Maya GEBEILY – Suleiman AL-KHALIDI: [Syrian rebels advance close to Hama city, piling pressure on Assad and his allies.](#) [online], 2024. 12. 04. Forrás: reuters.com [2024. 12. 10.]

¹¹⁵ [Russia, Türkiye, Iran want 'immediate end' to fighting in Syria: Lavrov.](#) [online], 2024. 12.07. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 11.]

szerint Irán elkezdte kivonni a katonai tanácsadóit, diplomáciai állományát, valamint az állampolgárait Szíriából.¹¹⁶

Katonai oldalról kevés konkrétum ismert az iráni erőfeszítések utolsó szakaszáról. Annyi bizonyosnak tűnik, hogy a libanoni háború és a többi iráni proxy támogatása, valamint a közvetlen konfrontáció Izraellel elvonta a döntéshozók figyelmét a szíriai eseményekről, és feltételezhetően bizonyos mértékben az erőforrásokat is. Friss és pontos adatok nem állnak rendelkezésre az iráni veszteségekről, de 2017-ben egy félhivatalos adat szerint 2100 iráni és Irán által toborzott fegyveres veszítette életét a szíriai és iraki harcokban.¹¹⁷ Az anyagi ráfordításról szintén nem érhetőek el pontos adatok, csak durva becslések, eszerint 2011 óta 30-50 milliárd dollár értékű befektetést végezhetett Irán Szíriában.¹¹⁸

Szíria, mint szövetséges elvesztése csökkenteni fogja Irán erőketítő képességét a Közel-Keleten, csökkentve Teherán képességét a Hezbollah támogatására. A libanoni háborúval együtt az Aszad-rezsim összeomlása ugyancsak komoly csapást jelentett Irán irreguláris elrettentési képességére Izraellel és az Egyesült Államokkal szemben.

Sajtóhírek szerint az iráni vezetés tapogatózó tárgyalásokba kezdett a formálódó szír vezetéssel,¹¹⁹ de kétséges, hogy a korábbihoz hasonló együttműködést tudna kialakítani. Ettől függetlenül, amennyiben rendezetlen politikai átmenet következik Szíriában, Irán számára is kialakulhatnak lehetőségek a befolyása újbóli erősítésére az országban.

Irak

A szíriai események nehéz helyzet elé állították az iraki kormányt. Egyfelől Irán jelentős befolyással rendelkezik Irakban,¹²⁰ de az iraki vezetésnek tekintettel kell lennie az amerikai érdekekre is, és óvatosan egyensúlyozni a két álláspont között. Ennek megfelelően az iraki külügyminiszter a szíriai válság kapcsán több találkozáson is részt vett a helyzet megvitatására. Az iraki álláspont a szíriai egység megtartásának fontossága, a terrorizmus elítélése és a rendezés sürgetése.¹²¹ Maga Mohamed al-Szudáni iraki miniszterelnök a helyzet békés eszközökkel való rendezésére szólította fel a harcoló feleket.¹²² Az iraki diplomáciai elítélte továbbá az izraeli benyomulást a szír-izraeli határon kialakított ütközőzónába.¹²³

Másfelől az Irán-barát iraki milíciák, amiket a Népi Mozgósítási Erőkbe olvasztottak be az iraki államapparátuson belül,¹²⁴ nyugati források szerint valamilyen formában támogatták a szíriai rezsimet. A Reuters információi szerint december elején több száz iraki fegyveres érkezett Szíriába a rezsim támogatására, bár iraki források szerint csak egy síita szentély védelmében vettek részt. A Népi Mozgósítási Erők tagadták, hogy az állományukból Szíriába ment volna bárki is.¹²⁵ Maga al-Dzsuláni is felszólította al-Szudáni iraki miniszterelnököt, hogy tartózkodjon a szíriai eseményekbe való beavatkozástól.¹²⁶

Az iraki vezetés belbiztonsági megfontolások mentén az iraki-szír határra jelentősebb erőket csoportosított át annak érdekében, hogy a menekülő, vagy beszivárogni akaró fegyvereseket megállítsa.¹²⁷ A legjelentősebb esemény ebben a tekintetben az volt, amikor iraki források szerint körülbelül 2000 szír

¹¹⁶ [Where does Iran stand on Syria's fast-moving conflict?](#) [online], 2024. 12.07. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

¹¹⁷ [Iranian Official Says 2,100 Fighters Killed In Syria, Iraq](#) [online], 2017. 03. 07. Forrás: rferl.com [2024. 12. 11.]

¹¹⁸ Nicole GRAJEWSKI: [Why Did Iran Allow Bashar al-Assad's Downfall?](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: carnegieendowment.org [2024. 12. 11.]

¹¹⁹ Parisa HAFEZI: [Exclusive: Iran in direct contact with groups in Syria's new leadership, Iranian official says](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: reuters.com [2024. 12. 11.]

¹²⁰ Lásd bővebben: Kali ROBINSON: [How Much Influence Does Iran Have in Iraq?](#) [online], 2022. 10. 18. Forrás: cfr.org [2024. 12. 11.]

¹²¹ [Iraq PM says keeping up diplomacy to 'contain crisis' in Syria.](#) [online], 2024. 12. 06. Forrás: france24.com [2024. 12. 11.]

¹²² Agence France-Presse: [Iraq PM says keeping up diplomacy to 'contain crisis' in Syria.](#) [online], 2024. 12. 06. Forrás: al-moni-tor.com [2024. 12. 11.]

¹²³ [Qatar, Saudi, Iran, Iraq condemn Israel's 'dangerous' land grab in Syria.](#) [online], 2024. 12. 09. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.]

¹²⁴ Lásd bővebben: Johanna MOORE és Annika GANZVELD: [The Leadership and Purpose of Iraq's Popular Mobilization Forces.](#) [online], 2024. 03. 19. Forrás: understandingwar.org [2024. 12. 11.]

¹²⁵ Suleiman AL-KHALIDI – Maya GEBELLY: [Iraqi fighters head to Syria to battle rebels but Lebanon's Hezbollah stays out, sources say.](#) [online], 2024. 12. 03. Forrás: reuters.com [2024. 12. 11.]

¹²⁶ Timour AZHARI: [Iraq considers Syria intervention as rebels advance.](#) [online], 2017. 03. 07. Forrás: reuters.com [2024. 12. 11.]

¹²⁷ [Iraq deploys armoured vehicles to border with Syria.](#) [online], 2024. 12. 02. Forrás: france24.com [2024. 12. 11.]

katonai felszerelésével együtt az iraki kormányerők felügyelete alatt iraki területre érkezett, gyakorlatilag megadva magukat az irakiaknak.¹²⁸

Irak számára a felkelők győzelmét követő szíriai események fontosak lesznek abból a szempontból, hogy az instabil szíriai belpolitikai helyzet kihatással lehet az iraki stabilitásra is, amennyiben fegyverek, kábítószer, egyéb a belbiztonságot potenciálisan veszélyeztető eszközök, vagy éppen szélsőséges fegyveres áramlanak az országba. Irak számára fontos lenne jó kapcsolatokat kiépíteni az új szíriai vezetéssel, de ennek a kilátásai egyelőre nehezen felmérhetőek.

Izrael

Benjámín Netanjahu miniszterelnök „történelmi napként” üdvözölte Bassár el-Aszad elűzését, amelyet Izraelnek Aszad libanoni támogatóira, Iránra és a Hezbollahra mért csapásokat követő láncreakcióként értelmezett.¹²⁹ Ezúttal sokkal gyorsabban és határozottabban léptek fel (légicsapások szíriai fegyverraktárak és repterek ellen, illetve bevonulás a Yom Kippur-i háború után kialakított ütközőzónába), mint korábban bármikor a szíriai polgárháború időszakában. Az izraeliek ugyanakkor a hírügynökségi jelentések szerint a remény és az aggodalom keverékével figyelték a szír elnök hatalmának gyors megdöntését.

Az Aszad elleni felkelés 2011. márciusi kitörése után ugyanis Izrael a be nem avatkozás politikáját választotta, és tartózkodott attól, hogy jelentős akciókkal segítse a lázadókat a rezsim megdöntésében.¹³⁰ Döntően két ok miatt választotta ezt a magatartást: egyrészt el akarta kerülni a káoszt, és olyan kormányt akart, amely betartja az 1974-ben megkötött tűzszünetet; másrészt komolyan aggódott amiatt, hogy a dzsihádisták legyőzik a világi és mérsékeltbb frakciókat a polgárháború során. Lényegében ezért tartózkodott attól, hogy határozottabban lépjen fel Aszad ellen, pedig 2015 szeptemberéig Izraelnek számos lehetősége volt arra, hogy végzetes csapást mérjen a szír elnökre. Az izraeliek titokban ugyan kapcsolatot tartottak fenn a dél-szíriai Daraa és Kuneitra tartományok néhány fontosabb lázadó vezetőjével, sőt tárgyalásokat folytattak a drúzokkal és kurdokkal is, de nem tartoztak a szíriai kormányellenes erőket látványosan támogató nemzetközi szereplők közé. Visszafogott magatartásuknak az is fontos oka volt, hogy úgy vélték, a Szabad Szíriai Hadseregben tömörült fegyveres csoportok együtt sem képesek olyan offenzívát indítani, amellyel megnyerhetik a háborút.¹³¹ Jóllehet az izraeli vezetéstől nem áll távol az önálló katonai fellépés vállalása az ország biztonságának érdekében, ilyenre Szíriával szemben még a szír vegyi fegyverek bevetésének időszakában sem vállalkoztak, jóllehet erre – titokban – mind amerikai, mind egyes Öböl-államok tisztviselői is rá akarták beszélni a Netanjahu-kormányt 2013-ban.

Az egyetlen típusú katonai aktivitás, amit az izraeli haderő 2013-tól felvállalt Szíriában (bár ezeket sohasem kommentálta), az az Irán által Szíriába szállított és telepíteni kívánt fegyverek és katonai eszközök megsemmisítése volt.¹³² Az ilyen támadások gyakorisága és intenzitása 2023-2024 folyamán jelentősen megnövekedett az Irán által Szíriában fenntartott katonai jelenlét ellen.¹³³ Az iráni katonai létesítmények és haditechnikai szállítmányok elleni támadások mellett két szíriai hadiipari üzemet is megsemmisített az izraeli hadsereg: a Tudományos Tanulmányok és Kutatások Központjának (SSRC) maszafi és szafiri telephelyeit, ahol katonai fejlesztések folytak.¹³⁴ Az izraeli hírszerzés szerint ezek az akciók az iráni

¹²⁸ William Christou – Ruth Michaelson: [Syrian rebels say they have advanced into Damascus as residents report sound of gunfire](#) [online], 2024. 12. 08. Forrás: theguardian.com [2024. 12. 10.]

¹²⁹ Maya GEBEILY – Timour AZHARI: [Syrian rebels topple Assad who flees to Russia in Mideast shakeup](#). [online], 2024. 12. 09. Forrás: reuters.com [2024. 12. 10.].

¹³⁰ Ehud YAARI: [How Israel Lost the Syrian Civil War](#). [online], 2023. 06. Forrás: jstribune.com [2024. 12. 10.].

¹³¹ Uo.

¹³² Suleiman AL-KHALIDI: [Insight: Israel intensifying air war in Syria against Iranian encroachment](#). [online], 2021. 04. 22. Forrás: reuters.com [2024. 12. 12.].

¹³³ A külső szereplők ún. katonai pontjaiból 2022 közepén Törökország 124-et, Oroszország 132-t, az Egyesült Államok vezette koalíció 28-at, Irán és a Hezbollah pedig 469-et tartott fenn. 2022 első félévének végéig egyébként a szíriai katonai, biztonsági és külföldi műveleti bázisok száma elérte a 160-at, a katonai, biztonsági, logisztikai és megfigyelési/előőrs pontok száma pedig az 593-at. A külföldi erők szíriai katonai telephelyei legnagyobb számban Aleppó kormányzóságban voltak, több mint 176 telephellyel. Ezt követte Damaszkusz környéke 100 helyszínnel, majd Idlib 86 helyszínnel, Deir ez-Zór kormányzóság 74, Homsz 66, Hama 52, El-Haszaka 41, Daraa 38, Er-Rakka 32, Latakia 31, Kuneitra 23, Al-Suwayda 21, Damaszkusz város 10, Tartusz pedig 3 helyszínnel. Forrás: [Map of foreign forces' points in Syria – mid 2022](#). [online], 2022. 07. 22. Forrás: jusoor.co [2024. 12. 10.].

¹³⁴ [Syrian air defences 'intercept' Israeli attack over Aleppo](#). [online], 2021. 07. 20. Forrás: reuters.com [2024. 12. 12.].

katonai jelenlét 80-90%-át megsemmisítették Szíriában.¹³⁵ S ha ez így van, akkor Izrael a Hezbollah, az iráni Forradalmi Gárda, illetve Irán által szponzorált fegyveres csoportok meggyengítésén keresztül Izrael döntő mértékben járulhatott hozzá Aszad elnök bukáshoz.

A jeruzsálemi kormány az „Izrael védelme érdekében tett fellépéseken” kívül még nem tett semmilyen bejelentést, amely a hosszabb távú szándékát jelezné. A politikusok és az elemzők egy része ugyanakkor azt sugallja, hogy a kormánzatnak fejlesztenie kellene kapcsolatait a drúzokkal, a kurdokkal és más szíriai csoportokkal, amelyek hagyományosan elleneztek az el-Aszadot megbuktató fegyveres ellenzéki koalíciót.¹³⁶ Szemben ugyanis számos külső szereplővel, akik vagy a líbiai forogatókönyv (vagyis az ország több részre szakadásától), vagy az afgán forogatókönyv (egy fundamentalista és szélsőségesek által uralt politikai rendszer) szíriai megvalósulásától félnek, az izraeli szakértők egy része egyetért Anan Wahabival, a herzlijai Reichman Egyetem kutatójával, aki szerint „a közel-keleti modern nemzetállam megbukott (...) Szíriában a különböző közösségek nem élhettek együtt egyetlen nemzetállamban.”¹³⁷ Wahabi úgy véli, hogy a szíriaiaknak a legjobb megoldás az lenne, ha követnék Iraki Kurdisztán modelljét, s egy olyan föderációt alakítanak ki, amely tiszteletben tartja az egyensúlyt az ország etnikai és vallási sokszínűsége tekintetében, s magában foglalja a szunnita és síita arabokat, a kurdokat, a keresztényeket, a drúzokat és az alavitákat, vagyis valamennyi etnikai és vallási kisebbséget.¹³⁸

Egyesült Államok

Washington nem csupán meglepetésként érte Aszad hatalmának gyors összeomlása, de a Biden–Trump hatalomátadás közepette a reagálás lehetőségei is beszűkültek. A hivatalos reakciók üdvözlötték a diktátor elűzését és „történelmi lehetőségről” beszéltek, de már ekkor hozzátették, hogy az átalakulás kockázatokkal és bizonytalansággal jár. Ennek megfelelően jelezték, melyek azok a stratégiai irányvonalak, amelyekre kényes a Biden-adminisztráció: az ENSZ BT-nek a szíriai vallási, etnikai kisebbségek jogainak tiszteletben tartására felszólító 2254. sz. határozatának betartása, az inkluzív politikai átmenet és rendezés, az országban található vegyifegyverek ellenőrzése, biztonsága és megsemmisítése, valamint a szélsőséges elemek korlátozása a terrorizmus megakadályozása érdekében.¹³⁹

Addig, amíg nem dől el, ki lesz az új Szíriában – és lesz-e tényleges központi kormány –, az Egyesült Államok várhatóan a szomszédos országokkal, elsősorban Izraellel, a NATO-tagállam Törökországgal és az amerikai katonai bázisokat befogadó Jordániával és Irakkal erősítheti az együttműködést annak érdekében, hogy fenntartsa az események közvetlen és közvetett befolyásolásának képességét. Biden azt is jelezte, hogy minden szíriai hatalmi csoporttal kapcsolatba kíván lépni, azonban a terrrorszervezetként nyilván tartott HTS esetében ez kérdéseket vet fel – ahogy a többi ernyőszervezet számos csoportjával kapcsolatban is.

Az érdemi reakció Donald Trump januári beiktatását követően várható, amivel kapcsolatban vannak kételyek a közvetlen amerikai szerepvállalást illetően. Az első elnöki időszakban is vegyesek voltak az amerikai lépések: egyrészt Trump „a homok és halál országaként” beszélt Szíriáról, és a katonai beavatkozásokkal, az „örökké tartó háborúkkal” szemben foglalt állást, másrészt két alkalommal is büntető rakétacsapásokat hajtottak végre Szíriában, amikor a szír kormányerők bizonyítottan vegyifegyvereket vetettek be a lázadó erőkkel és a civil lakossággal szemben 2017-ben és 2018-ban, amivel sikerült meghaladni Barack Obama hasonló esetben mutatott tétlenségét.¹⁴⁰

Aszad bukását Trump a közösségi médiában úgy kommentálta, hogy „Szíriában zűrzavar van, amivel semmi dolgunk. Ez nem a mi harcunk. Hagyjuk, hogy magától megoldódjon, ne folyjunk bele.”¹⁴¹ Ez, és

¹³⁵ Ehud YAARI: [How Israel Lost the Syrian Civil War](#). [online], 2023. 06. Forrás: jstribune.com [2024. 12. 10.].

¹³⁶ Justin SALHANI – Simon Speakman CORDALL: [Why is Israel attacking Syria?](#) [online], 2024. 12. 11. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 12.].

¹³⁷ Gianluca PACCHIANI: [With Assad's fall, the possible splintering of Syria buoys hopes for a new Middle East](#). [online], 2024. 12. 09. Forrás: timesofisrael.com [2024. 12. 10.].

¹³⁸ Uo.

¹³⁹ [The Syrian people will decide the future of Syria. Press statement](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: state.gov [2024. 12. 10.].

¹⁴⁰ Joseph STEPANSKY: [US caught by surprise as Syria overthrows al-Assad: Analysis](#). [online], 2024. 12. 08. Forrás: aljazeera.com [2024. 12. 10.].

¹⁴¹ Michael CROWLEY – Julian E. BARNES: [Trump's record on Syria: Airstrikes and troop moves in a land of 'sand and death'](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: nytimes.com [2024. 12. 10.].

az első elnökségi ciklus diskurzusa alapján az is felmerülhet, hogy Trump tovább csökkentené a közel-keleti katonai jelenlétet, a Szíriában állomásozó 900 (és akár az Irakban állomásozó 2500) amerikai katona kivonásával. A Trump-adminisztráció (várhatóan) leendő tagjai ugyancsak vegyes képet mutatnak. Tulsi Gabbard, akit nemzeti hírszerzési igazgatónak jelölt Trump, osztja a távolmaradás gondolatát, és még el-Aszadra is úgy hivatkozott, hogy bár „brutális diktátor”, de a terrrorszervezetek féken tartásának legfontosabb helyi garanciája (volt). Marc Rubio leendő külügyminiszter ugyanakkor kritizálta Obama és Trump korábbi döntéseit, amikor nem vállaltak aktívabb szerepet a civilek védelmében (akár repüléstilalmi zóna létrehozásával), majd odadobták a szíriai kurdokat a törököknek 2019-ben. Hasonló állásponton volt Michael Waltz, akit nemzetbiztonsági tanácsadónak javasolt Trump, kiemelve, hogy az „Iszlám Állam” visszatérésének megakadályozásához az Egyesült Államoknak fenn kell tartania a nyomást a szélsőséges szervezeteken. Mindebből azt valószínűsíthetjük, hogy a terrorizmus térnyerése és a vegyifegyverek sorsa lehet az a két kérdés, ami eldönti, milyen politikát folytatnak majd Trump második ciklusa alatt.¹⁴²

Az európai államok reakciói

Hasonlóan az Egyesült Államokhoz, az első európai reakciók is az emberi jogi, vallási és etnikai kisebbségi ügyeket és az erőszak megfékezését helyezték a középpontba. Ezt tükrözte az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének nyilatkozata is.¹⁴³ Ezen elveken alapulhat a koordinált német–francia fellépés is a különböző felkelő csoportokkal kapcsolatban, ahol ugyanaz a probléma jelenik meg, mint Washington estében: hogyan viszonyuljanak a HTS-hez és magához Abu Mohammad al-Dzsuláníhoz. Ezzel összhangban Keir Starmer brit miniszterelnök is „túlságosan korainak” nevezte a kérdést, hogy felül kellene-e vizsgálni a HTS terrrorszervezet-besorolását.¹⁴⁴ Ez azt is jelenti, hogy akár hónapokba is telhet, mire látva a gyakorlati fejleményeket, az EU és tagállamai a legmagasabb szinten tudnak foglalkozni a szíriai helyzet rendezésével, még inkább a rendezést elősegítő pénzügyi-fejlesztési támogatással, amire a hatalmas infrastrukturális károkat szenvedett országnak igen nagy szüksége lenne.

Egy témában ugyanis egységesen és rendkívül gyorsan reagáltak az európai államok: amint híre érkezett Aszad bukásának, felfüggesztették a folyamatban lévő szíriai menedékkérelmi eljárásokat az Egyesült Királyságban, Németországban, Franciaországban, Görögországban, Svédországban stb. – összességében több tízezret. Ausztriában pedig már a menekültek hazatelepítését is elkezdték előkészíteni, és ez az igény Németországban is azonnal a napi politika részévé vált.¹⁴⁵

Mindez arra is rámutat, hogy amennyiben nem harapódzik el a nyílt erőszak Szíriában, akkor a következő hónapokban az európai államok (és Törökország illetve Jordánia) versenyt futhatnak egymással, hogy ki mikor mennyi szíriai menekültet küldhet haza (és milyen feltételekkel). Ez pedig egyrészt belpolitikai feszültséget szülhet, mint ahogy a februárra kiírt német parlamenti választásnak biztosan meghatározó témája lesz a menekültek és a bevándorláspolitikai, és az egyes pártok egymásra „licitálhatnak” a fellépés szigorát és keménységét illetően. Másrészt pedig társadalmi feszültséget is szülhet mindenhol, ahol nagy számban élnek Szíriából érkezettek, ha ők nem önként vállalják a hazatérést, hanem kitoloncolás és az ehhez kapcsolódó hatósági intézkedések hatására lesznek kénytelenek elhagyni a befogadó országokat.

Éppen ezért nem mindegy, hogy az Európai Unió intézményei szintjén elkezdődik-e valamilyen párbeszéd a leendő szír kormányzattal, és tudnak-e Európából olyan ígéretet (fejlesztést, beruházást) felmutatni a hazatérőknek, ami újra élhetővé teszi a romokban heverő országot, beindítja a gazdaságot és stabilan képes fenntartani az emberek fizikai biztonságát.

Kína

¹⁴² Uo.

¹⁴³ Syria: Statement by the High Representative on behalf of the European Union on the fall of the Assad regime. [online], 2024. 12. 09. Forrás: consilium.europa.eu [2024. 12. 10.].

¹⁴⁴ Sasha SCHROEDER: Germany and France agree to work with Syrian rebels on 'basis of fundamental human rights'. [online], 2024. 12. 10. Forrás: politico.eu [2024. 12. 10.].

¹⁴⁵ Ashifa KASSAM: UK and other European states suspend Syrian's asylum applications. [online], 2024. 12. 09. Forrás: guardian.com [2024. 12. 10.].

A Kínai Népköztársaság külügyminisztériumának szóvivője december 9-i hivatalos sajtótájékoztatójában a politikai megoldás előtérbe helyezését szorgalmazta, reményét fejezve ki, hogy valamennyi releváns párt a szíriai nép érdekeinek megfelelően tevékenykedik majd.¹⁴⁶ Peking a stabilitás mihamarabbi helyreállítását hangsúlyozta, amely legkézenfekvőbb, még védhető érdeke rövidtávon. Noha a kínai külügy december 8-i közleménye a Szíriában tartózkodó állampolgárainak támogatásáról a helyzet szoros nyomon követését sugallta, valójában úgy tűnik, Kína sem volt igazán felkészülve a rezsim gyors összeomlására.¹⁴⁷ A kínai külpolitikai elemzők részéről nyilvánosságot kapott vélemények legfontosabb elemei voltak egyrészt a válság elhúzódása és az új szíriai hatalom kiépülésének várható lassúsága, másrészt a külső hatalmak befolyásának destruktív következményei, harmadrészt pedig a terrorista-módszerekkel operáló szélsőséges csoportok megerősödése és várható destabilizáló tevékenységük a tágabb térségben.¹⁴⁸

Kína számára a közeljövő nem tartogat egyértelműen pozitív lehetőségeket. Az Aszad-rendszer minden társadalompolitikai gyengesége mellett is egy alapvetően progresszív elveket valló kormányzatként jelent meg a kínaiak szemében, az iszlamista értékek várható térnyerése pedig távol áll a Pekingben uralkodó értékrendtől. Kína ráadásul komoly támogató gesztusokat tett a rezsim felé Bassár el-Aszad 2023. szeptemberi pekingi látogatása alkalmával. Felmerült a kétoldalú kapcsolatok magasabb szintre emelése is.¹⁴⁹ Valószínű, hogy ez nem növeli a kínaiakkal szembeni bizalmat a rezsim pozícióba kerülő ellenfelei részéről. Ehhez kapcsolódó problémás kérdés, hogy az iszlám fundamentalista csoportok mekkora befolyásra tesznek majd szert az újonnan formálódó politikai rendszerben, és milyen viszonyulás jellemzi majd őket a saját muszlim lakosságával szemben jogkorlátozó politikát folytató Kínához? A megoldást minden bizonnyal a gazdasági haszon ígéretével (kereskedelmi kedvezmények, befektetések) kereshetik majd, mivel a kínai értelmezés is kiemelkedő jelentőséget tulajdonít Szíria gazdasági problémáinak, mint a rendszer bukásának hátterében álló tényezőnek.

India

India külügyminisztériuma a kínaihoz nagyon hasonló állásfoglalást publikált december 9-én a szíriai helyzet kapcsán. Eszerint Újdelhi azt várja az ország jövőjének alakítását kézbe vevő politikai csoportoktól, hogy Szíria egységének, szuverenitásának és területi integritásának megőrzésén munkálkodjanak. Egyúttal támogatásáról biztosította a szíriai békefolyamatot, amely tiszteletben tartja a társadalom minden rétegének érdekeit.¹⁵⁰ Ez egyúttal azt is finoman sugallja, hogy India nem számít területi változásokra a közel-keleti állam esetében – az ilyen irányú esetleges török, vagy izraeli törekvésekkel nem szimpatizál. A médiában ehhez további magyarázatokat is fűztek. Eszerint India és Szíria évtizedek óta kölcsönösen támogatja egymás területi épségéhez kapcsolódó nézeteit – a Golán-fennsík Szíriához tartozását, míg a kasmíri kérdés indiai belügyként kezelését.¹⁵¹ Indiának emellett gazdasági érdekei is vannak az országban: 2004-ben kőolaj- és földgázkutatói megállapodás született az indiai ONGC (*Oil and Natural Gas Corporation*) és a szíriai fél között, valamint egy kínai vállalattal közösen kanadai érdekeltségek megvásárlása is napirendre került.¹⁵² Dél-Ázsia vezető hatalma emellett befektetésekkel rendelkezik a szíriai energetikai (egy hőerőmű kivitelezése kapcsán) és mezőgazdasági szektorokban is, valamint az Európával összekapcsoló gazdasági folyosó infrastrukturális beruházásai is érintették volna Szíriát. Ezek jövője szintén bizonytalanná vált. Emellett az első indiai szakértői értékelésekben az is hangot kap, hogy Újdelhi számára

¹⁴⁶ China calls for 'political solution' to restore stability in Syria. [online], 2024. 12. 09. Forrás: reuters.com [2024. 12. 10.].

¹⁴⁷ Xinhua Headlines: Syrian gov't collapses in sudden upheaval with far-reaching repercussions. [online], 2024. 12. 09. Forrás: news.cn [2024. 12. 10.].

¹⁴⁸ YANG Sheng et. al: Syria's sudden change shocks the world, 'might worsen chaotic Middle East situation'. [online], 2024. 12. 08. Forrás: globaltimes.cn [2024. 12. 10.].

¹⁴⁹ Giorgio CAFIERO: Assad in China: Syria's new economic and diplomatic ally? [online], 2023. 09. 25. Forrás: newarab.com [2024. 12. 10.].

¹⁵⁰ Statement on developments in Syria. [online], 2024. 12. 09. Forrás: Ministry of External Affairs – Government of India, mea.gov.in [2024. 12. 10.].

¹⁵¹ Syria shift, Assad's fall and what it means for India. [online], 2024. 12. 09. Forrás: indiatoday.in [2024. 12. 10.].

¹⁵² Uo.

Szíria kiemelkedő jelentőségű állam a tágabb közel-keleti kapcsolatok fejlesztésében és a regionális biztonsági folyamatok szempontjából is.¹⁵³

India részéről a kínaihoz nagyon hasonló nézőpontok is felmerülhetnek azzal a kiegészítéssel, hogy az iszlám szélsőséges megerősödése történelmi tapasztalatok alapján hamarabb és közvetlenebb módon hat az indiai társadalom muszlim vallású tagjaira, mint Kína esetében. A hindu többség és muszlim kisebbség amúgy is feszültségektől terhelt viszonyával jellemezhető időszakban az indiai politikai elit különösen élesen figyel majd a hasonló kockázatokat hordozó folyamatokra. Nincs ok tehát kételkedni abban, hogy komolyan gondolják a béke és stabilitás mihamarabbi helyreállításának támogatását Szíriában, függetlenül attól, hogy ez mennyire bizonyul majd reálisnak.

Következtetések

Bár Oroszország és Irán koordinált beavatkozása 2015-ben még meg tudta menteni Bassár el-Aszad hatalmát, rendszerét – elsősorban katonailag – függővé tette a külső szereplőktől. Amikor 2024-ben külső támogatóinak erőforrásait és figyelmét más konfliktusok kötötték le, hatalmának gyors összeomlása Szíriában meglepetésként érte még a regionális szereplőket is. El-Aszad bukása arra is rámutat, hogy az átalakuló világrendben a klasszikus nagyhatalmaknak és az egykori hegemon Egyesült Államoknak már nincs képessége és/vagy szándéka még a jelentős regionális változásokba sem közvetlenül beavatkozni, így a helyi szereplők és proxyk is döntő helyzetbe kerülhetnek.

Az Arab Tavasz óta a regionális instabilitás legveszélyesebb következménye a bukott/gyenge államiság tartóssá válása, amit legjobban Líbia esete szemléltet. A központi hatalom összeomlása és egy új rendszer megszilárdulásának elmaradása, amit a külső beavatkozások tartóssá tehetnek, transznacionális kihívások sorát – vallási és etnikai alapú erőszak, szélsőséges és terrorcsoportok térnyerése, tömeges ellenőrizetlen migráció, a természeti erőforrások rablása, ember-, fegyver-, kábítószer-csempészet stb. – idézheti elő. Bár valamennyi külső szereplő abban érdekelt, hogy ezt lehetőség szerint elkerüljék és Szíria területi integritását megőrizték, mégsem zárható ki a belső erőviszonyok mentén az ország területeinek de facto megosztása az ellenzéki / felkelő csoportok és helyi erők (kurdok) között. Alternatív kimenet lehet az „afgán-modell”, amiben a HTS eredeti vallási-ideológiai háttéréhez visszatérve szélsőséges csoportként veszi át az ország irányítását, ami a szektáriánus erőszak és terrorizmus terjedésének, a regionális destabilizációnak a kockázatát vetíti előre. A HTS nemzetközi megítélése gátló tényező lehet az új vezetés számára a kapcsolatok normalizálásában, elsősorban a nyugati országokban.

¹⁵³ Suhasini HAIDAR: [After Assad's ouster, India calls for peaceful, inclusive political process in Syria](#). [online], 2024. 12. 10. Forrás: thehindu.com [2024. 12. 10.].

Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések

2024/19

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta munkatársaink tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszaki kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézetének keretében működő Stratégiai Védelmi Kutatási Program szakpolitikai kutatásokat végez, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézet Stratégiai Védelmi Kutatási Program

Szerkesztés és tördelés:
Tálas Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: jli@uni-nke.hu

2024 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések (ISSN 2063-4862)

2019–2024: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)
2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Szerzők